

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

МАРТИНОВА І. С.

**РАДЯНСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ: ТЕОРІЯ, ДЖЕРЕЛА,
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Методичні рекомендації
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)

Харків

2022

УДК 94(477)

Автор:

Мартінова Ірина Станіславівна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Рецензенти:

Ніколаєнко О. О. – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Олешко Н.П. – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Мартінова І.С. Методичні рекомендації до курсу «Радянська повсякденність: теорія, джерела, український контекст» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.03 Середня освіти (Історія) Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. 82 с.

Методичні рекомендації до курсу «Радянська повсякденність: теорія, джерела, український контекст» охоплюють весь процес навчання. Вони містять загальну схему вивчення курсу; плани семінарських занять з методичними рекомендаціями; перелік індивідуальних завдань; питання винесені на самостійне вивчення та методичні поради щодо їх опрацювання; критерії оцінювання рівня засвоєння матеріалів курсу; рекомендовану навчальну та спеціальну літературу до вивчення навчальної дисципліни.

Розрахований на студентів - істориків.

Затверджено рішенням редакційно-видавничої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, протокол № 11 від 16 листопада 2022 р.

© Харківський національний
педагогічний

університет імені Г. С. Сковороди, 2022

© Мартінова І. С., 2022

© Видавець: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	с.4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	С.8
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	С.13
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З МЕТОДИЧНИМИ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ	С.15
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	С.31
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	С.58
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ	С.61
ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ	С.65
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	С.67

ВСТУП

Нормативна навчальна дисципліна «Радянська повсякденність: теорія, джерела, український контекст» має велике науково-теоретичне та практичне значення в процесі підготовки здобувачів освіти. Предметом вивчення навчальної дисципліни є щоденні практики пересічного громадянина, побутове становище основних соціальних груп українського радянського суспільства; проблеми взаємодії людини і влади; відпочинок і дозвілля; родинні відносини, демографічна поведінка; ментальний рівень повсякденного життя.

Навчальна дисципліна є продовженням курсу історії України, джерелознавства, історіографії і методології історії, соціології.

Мета викладання навчальної дисципліни: на основі широкого кола джерел і новітніх здобутків історичної науки дати комплексний аналіз історії українського суспільства в радянські часи з акцентом на повсякденних практиках пересічних громадян. Також це осмислення історії України крізь призму соціального, тобто, як процесу розвитку особистості, сім'ї, окремих верств суспільства. .

Основними *завданнями* вивчення курсу «Радянська повсякденність: теорія, джерела, український контекст» є: формування історика - фахівця; розвиток національної самосвідомості майбутніх спеціалістів; виховання патріотичних і морально-етичних переконань спеціаліста, причетності до тисячолітньої історії українського народу; вироблення умінь та навичок, які забезпечать застосування набутих знань з історії у повсякденній діяльності для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні *знати*: співвідношення певних процесів і подій української історії, що сталися під впливом тих чи інших загальноісторичних явищ, внутрішніх і

зовнішніх обставин; матеріально – побутове становище різних верств українського суспільства, а саме, можливості і стратегії працевлаштування, житлові умови, соціальне забезпечення, товаропостачання і споживання на різних етапах його існування; демографічну поведінку та родинні стосунки українців в радянські часи; взаємовідносини влади і суспільства через сприйняття владних інституцій пересічними громадянами; морально – психологічний стан суспільства в часи катастрофічних суспільних зрушень, таких як колективізація, форсована індустріалізація, репресії, голод, війна; щоденні практики, поведінку пересічного українця в умовах радянського повсякдення. Здобувач також повинен *уміти*: вільно володіти базовим категоріально-понятійним апаратом історичної науки; працювати з історичними джерелами і науковою літературою; проводити порівняльний аналіз, робити узагальнення та давати критичну оцінку фактам з історії повсякденності радянської України; аргументовано, на основі фактичного матеріалу, відстоювати власні погляди на проблемні теми курсу, толерантно ставитися до інших думок, брати участь у дискусіях.

Згідно з навчальним планом курс «Радянська повсякденність: теорія, джерела, український контекст» вивчається в обсязі 180 години протягом II і III семестрів навчання здобувачів освіти другого(магістерського) рівня вищої освіти. Курс розділено на 3 модулі. Робочим навчальним планом вивчення дисципліни передбачено наступні види діяльності: лекції, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань та самостійне вивчення окремих питань курсу. Порядок вивчення курсу визначено робочою програмою. По закінченні вивчення дисципліни передбачено проведення підсумкових контрольних заходів – іспиту.

Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються програмні компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та

практичні проблеми під час професійної діяльності в галузі історичної освіти та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає застосування теорій і методів предметної області та/або глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та професійної практики.

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2 Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 3 Здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку.

ЗК 4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 5 Здатність бути критичним та самокритичним, діяти на основі етичних

СК 1 Здатність до самостійної інтерпретації змісту історичних джерел та історичних фактів, явищ, подій, формування власної оцінки та ставлення до минулого і сьогодення України та світу.

СК 2 Здатність вести пошукову історико-краєзнавчу роботу у межах наукових гуртків, секцій, виявляти та досліджувати історико-культурні пам'ятки, сприяти їх збереженню.

СК 3 Здатність обґрунтовувати, планувати та виконувати дослідницький проект, кваліфікаційну роботу, аналізувати, узагальнювати і презентувати його результати.

СК 4 Здатність критично осмислювати, виявляти маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа, дотримуватися авторського права та етичних норм у роботі з інформацією та під час онлайн-спілкування та створення вербальних і візуальних текстів, мультимедійних презентацій соціокультурного та історичного змісту

СК 5 Здатність орієнтуватися в історико-культурному просторі, застосовувати теоретичні концепції досліджень історичної пам'яті при

аналізі соціально-культурного середовища, розуміти їх вплив на формування ідентичності, формулювати оцінки та версії історико-культурного поступу, організовувати культурологічні студії у професійній діяльності.

СК 6 Здатність репрезентувати історичне минуле через призму багатоманітності інтересів, мотивів і стратегій поведінки людей в різних історичних умовах.

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких програмових результатів навчання:

ПРН 1 Орієнтуватися у змісті фахових навчальних дисциплін та відповідної предметної області в необхідному обсязі, нових досягненнях і тенденціях розвитку предмета навчальної дисципліни, вільно володіти й оперувати найважливішими теоретико-методологічними поняттями і категоріями при дослідженні історичних проблем

ПРН 2 Обирати і класифікувати історіографічну та джерельну базу з метою розкриття її інформаційного потенціалу.

ПРН 3 Проектувати зміст навчання, пізнавальну діяльність здобувачів і способи їхнього включення у процес навчання, аналізувати й удосконалювати методи викладання та розробляти й запроваджувати педагогічні технології з урахуванням сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій (e-Learning)

ПРН 4 Формувати у майбутніх спеціалістів толерантності та домінанти загальнолюдських цінностей й готовності працювати в мультикультурному середовищі.

ПРН 5 Проводити цілеспрямовану роботу з формування загальнонаціональної моделі історичної пам'яті на основі об'єктивного висвітлення історичного минулого, використовувати методи різноманітних концепцій memory studies, аналізувати їх вплив на формування ідентичності

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Історія повсякденності: теорія і джерела

Тема 1.1. Історія повсякденності: теоретико-методологічні проблеми вивчення повсякденності

Зміст поняття „повсякденність”. Внутрішньо дисциплінарні методологічні проблеми. Проблеми міждисциплінарного запозичення. Соціологічні дослідження та культурологічні концепції повсякденності (Е.Гуссерль, А.Шюц, Н. Еліас, П. Бергер та Т. Лукман, А. Лефевр). Проблеми мікро- і макрорівнів в історії. Повсякденність як предмет історичного дослідження, складова соціальної історії (М.Блок, Л. Февр, Ф. Бродель та ін.) Об’єкт і предмет історії повсякденності. Методи вивчення повсякденності.

Тема 1.2. Історіографія та джерельна база історії повсякденності.

Радянська «повсякденність» в західній історичній науці та в українській історіографії. Особливості джерельної бази історії повсякденності: «листи до влади», фото- і кінодокументи, сімейні архіви, усні джерела, художня література, як джерело з історії повсякденності.

Тема 1.3. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення.

Структури повсякденності. Традиційність як характеристика повсякденності. Зв’язок повсякденності з географічними, кліматичними та історичними факторами, геополітичним становищем, ментальністю народу. Радянська «модернізація» суспільства, викликані нею соціальні трансформації та їх руйнівний вплив на традиційну повсякденність. Національні і політичні фактори в повсякденності. Міська і сільська культура повсякденності.

Модуль 2. «Повсякденність» українського суспільства: соціальні практики

Тема 2.1. Повсякденне життя радянської України в добу непу

Вплив нової економічної політики на повсякденне життя населення радянської України. Традиційна «селянська культура» і початкові спроби її руйнування, «непівське село», селяни і влада, повсякденні турботи селян.

Повсякденність робітництва: відхід від політики трудової мобілізації і безробіття; можливості працевлаштування, соціальне забезпечення і матеріально – побутові умови. «Служителі» партії і влади – їх соціальні типи, привілеї і пільги, партійна служба(кар'єра), оплата, харчування, освіта. Соціальне обличчя і матеріальне становище вчительства, особливі функції радянського вчителя; повсякденне життя студентства. Створення «радянського способу життя». Духовенство в умовах насадження атеїзму і боротьби з релігією. Нова буржуазія.

Тема 2.2. Вплив «радянзації» і тоталітарної системи на повсякденне життя українського суспільства

Колективізація чи друге кріпосне право: руйнування традиційного селянського побуту. Розкуркулення і голод та їх вплив на морально – психологічний стан селянства. Повсякденне життя міського населення. Міф про «світле майбутнє» і його вплив на суспільство. Створення «нової людини», нові герої. «Ізгой» радянського суспільства: матеріально-побутове становище, морально-психологічний стан. Держава і суспільство: тотальний контроль над повсякденністю.

Тема 2.3. Стратегії виживання: українці в період воєнних дій і окупації

Початок воєнних дій і окупація України. Зони окупації і «новий порядок». Залучення населення до співпраці окупаційною владою. Форми співпраці з окупантами на території рейхскомісаріату «Україна» і військової зони. Форми протесту на окупованих територіях. Стратегії виживання пересічних громадян України в катастрофічних умовах війни. Вплив окупації на морально – психологічний стан населення. Ставлення радянської влади до населення, що перебувало під окупацією.

Тема 2.4. Повсякденність повоєнної України

Пізній сталінізм і його характеристика. Економічна, політична і морально – психологічна ситуація в повоєнній Україні. Очікування «народу – переможця» і дії влади. Повсякденне життя партійно – державної номенклатури і оцінка влади громадянами. Матеріально – побутове становище робітників і селян в повоєнний період, соціальна свідомість і поведінка. Інтелігенція і її морально – психологічний стан. Маргінальні групи населення – репатріанти і «вороги народу».

Тема 2.5. Українське суспільство в період десталінізації («відлиги»)

Вплив десталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства. Суспільно – політичні настрої різних прошарків українського суспільства, морально психологічні настрої. Суспільні прошарки: структура, соціальне життя робітників, селян, інтелігенції. Соціальний портрет номенклатури. Соціальний захист громадян.

Тема 2.6. Повсякденність «застою»

Матеріально – побутове становище робітників і селян, інтелігенції: формування типу пересічного громадянина споживацького суспільства. Дві сторони «золотої стабільності». Перетворення номенклатури на соціальний прошарок радянського суспільства, її особливий статус. Проблема «дефіциту». Ознаки ідеологічної кризи: «подвійна мораль» і анекдоти про владу.

Тема 2.7. Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови»

Вплив стратегії «прискорення» на соціально – побутове становище радянських громадян. Поява індивідуально – трудової діяльності і кооперативів на вирішення проблеми дефіциту товарів народного споживання. Соціальні наслідки «антиалкогольної кампанії». «Гласність» і загострення кризи ідеологічної системи. Початок трансформацій суспільної свідомості і їх прояви у повсякденних практиках.

Модуль 3. Особистий простір радянської людини

Тема 3.1. «Житлове питання» в радянську добу

Житлова політика радянської влади в сталінську епоху. Комунальна квартира, як соціокультурний феномен. Житлові умови селян, робітників, інтелігенції і партійно – державної номенклатури в період непу, форсованої індустріалізації. Житло як засіб заохочення і покарання. Післявоєнна житлова криза. Спроба вирішення проблеми – «хрущовки». Житло різних верств населення України під час «розвинутого соціалізму».

Тема 3.2. «Сім'я – ячейка радянського суспільства»

Революційні перетворення в гендерних відносинах, емансипація жінки. Вплив комуністичної ідеології на розуміння місця і ролі родини в суспільстві, спроба руйнування патріархальних відносин в родині. Типи внутрішньо сімейних відносин. Родина і родинні відносини в радянському суспільстві. Фактори, що впливали на демографічну поведінку населення. Родина в пізньорадянському суспільстві

Тема 3.3. Підконтрольне споживання радянської повсякденності

Ставлення радянської влади до приватної власності, торгівлі і ринку. Постачання населення в період непу: місто і село. Руйнація ринку, запровадження планової економіки. Продовольча криза. Голод. Карткова система 1930-х років. Спец постачання. Забезпечення продуктами за класовим принципом: селяни, робітники, партійно – державна еліта, іноземці і позбавленці. Спроби виживання ринку. Карткова система 1940-х рр. Продовольчі проблеми «розвинутого соціалізму». Дефіцит, як характерна складова радянської повсякденності.

Тема 3.4. «Алкоголь» як складова радянської повсякденності

Традиції вживання алкогольних напоїв в українському суспільстві в дорадянські часи. «Алкогольна політика» радянської влади в 1920-30 – ті рр. та її наслідки для суспільства. Значення алкоголю в щоденних практиках пересічних громадян радянської України.

Тема 3.5. Відпочинок і дозвілля в радянську добу

Організація відпочинку і дозвілля населення з боку радянської держави. Відпочинок і дозвілля різних груп населення в добу непу, в 30-ті роки, повоєнний період. Радянські курорти і їх символічне значення. Ієрархія відпочинку. Організований туризм. «Дикуни».

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	с	л.р.	с.р.		л	п	с	л.р	с.р.
модуль 1. Історія повсякденності: теорія і джерела												
Тема 1. Історія повсякденності як галузь історичної науки	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 2. Історіографія та джерельна база історії повсякденності	12	2		2		8	11,4	0,5		0,5		10,4
Тема 3. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення	11	2		2		7	11,4	0,5		0,5		10,4
Разом за змістовним модулем 1	35	6		6		23	35,2	2		2		31,2
модуль 2. «Повсякденність» українського суспільства: соціальні практики												
Тема 1. Повсякденне життя радянської України в добу непу	13	2		2		9	12,4	1		1		10,4
Тема 2. Вплив «радянзації» і тоталітарної системи на повсякденне життя українського суспільства	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 3. Стратегії виживання: українці в період воєнних дій і окупації	12	2		2		8	11,4	0,5		0,5		10,4
Тема 4 Повсякденність повоєнної України	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 5. Українське суспільство в період десталінізації («відлиги»)	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 6. Повсякденність «застою»	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 7. Трансформації радянської повсякденності під час	12	2		2		8	11,4	0,5		0,5		10,4

«перебудови»												
Разом за змістовим модулем 2	85	14		14		57	84,8	6		6		72,8
модуль 3. Особистий простір радянської людини												
Тема 1. «Житлове питання» в радянську добу	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 2. «Сім'я – ячейка радянського суспільства»	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Тема 3. Підконтрольне споживання радянської повсякденності	12	2		2		8	11,4	0,5		0,5		10,4
Тема 4. «Алкоголь» як складова радянської повсякденності	12	2		2		8	11,4	0,5		0,5		10,4
Тема 5. Відпочинок і дозволя в радянську добу	12	2		2		8	12,4	1		1		10,4
Разом за змістовим модулем 3	60	10		10		40	60	4		4		52
Разом	180	30		30		120	180	12		12		156

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З МЕТОДИЧНИМИ РЕКОМЕНДАЦІЯМИ

Загальні рекомендації щодо підготовки до семінарських занять

Ефективність, корисність семінару як для кожного його учасника, так і для групи в цілому залежить від ретельності самостійної підготовчої роботи студентів. Підготовка до семінарського заняття має свій алгоритм: 1. Ознайомлення з темою та питанням плану семінарського заняття; 2. Опрацювання навчального матеріалу теми за конспектом лекції, підручником або навчальним посібником; 3. Обов'язкове знайомство з додатковою літературою, без опрацювання якої підготовка до семінарів з нашої дисципліни не можлива; 4. Складання плану відповіді на питання семінарського заняття. 5. Підготовка виписок за пунктами плану. 6. Логічна і хронологічна послідовність у викладі матеріалу, акцентування на причинно – наслідкових зв'язках, підтвердження аргументів фактами.

Необхідно порівняти погляди й оцінки різних авторів, звернути увагу на чітке визначення основної думки (тези) доповіді, переконливість аргументів, які будуть наведені як її доказ; уважно проаналізувати зміст виступу в цілому, сформулювати та записати висновки. Кожна тема заняття складається з двох - трьох питань, на які студент готує відповідь. Під час відповіді на питання студент може користуватися конспектом, демонструвати презентацію. За умови вільного володіння матеріалом, правильних відповідей на додаткові питання студент має можливість отримати найвищу оцінку.

На семінарському занятті оцінюються: усі відповіді студента; участь у обговоренні дискусійних питань; вміння застосовувати теоретичні знання при виконанні завдань; виступи з підготовленими індивідуальними презентаціями.

Для того, щоб виступ був цікавим і ефективним, необхідно враховувати

наступні поради: необхідно зацікавити слухачів своєю промовою. Саме тоді, коли виступаючий виголошує перші речення, вирішується чи будуть уважно слухати його присутні. Важливо чітко і логічно сформулювати завдання (мету) свого виступу; триматися впевнено, погляд доповідача повинен бути спрямований на слухачів; якщо у виступі є декілька частин або наводяться різні аргументи, доцільно скористатися їх нумерацією: «по-перше...», «по-друге...», але у той же час не зловживати одноманітними фразами; рекомендується не забувати про яскраві приклади, цікаві факти, без яких теоретичний матеріал сприймається складно; постійне читання конспекту без відриву від нього створює негативне враження; бажано спостерігати за реакцією слухачів упродовж виступу; необхідно слідкувати за чіткістю мовлення, не говорити надто швидко, уникати монотонності у виступі, оскільки вона втомлює, мимоволі присипляє як увагу, так й інтерес слухачів.

Слід говорити про головне, суттєве повільніше, менш важливе можна вимовляти тихіше; і, нарешті, треба мати на увазі, що найкраще з почутого запам'ятовується саме та інформація, яка прозвучала на початку і наприкінці промови. Особливу увагу важливо приділити висновкам, позначивши їх фразами: «Зробимо підсумок...», «Таким чином,...», «Отже...».

МОДУЛЬ 1

Історія повсякденності: теорія і джерела

Тема 1.1. Історія повсякденності: теоретико-методологічні проблеми вивчення повсякденності

1.Зміст поняття „повсякденність”.

2.Методологічні проблеми вивчення повсякденності. Соціологічні дослідження та культурологічні концепції повсякденності (Е.Гуссерль, А.Шюц, Н. Елиас, П. Бергер та Т. Лукман, А. Лефевр).

3. Повсякденність як предмет історичного дослідження, складова соціальної історії (М.Блок, Л. Февр, Ф. Бродель та ін.)

Методичні рекомендації

Розгляд першого питання потрібно розпочати з пояснення значення терміну «повсякденність» в українській мові та інших європейських мовах. Після перейти до з'ясування значення даного поняття у філософському, соціологічному та інших сенсах. Розглянути внесок філософа Е. Гуссерля у дослідження повсякденності і пояснити поняття «життєвого світу». Яким чином методологія вивчення повсякденності розроблялася в соціології? Альфред Шюц - теоретик повсякденності та виділені ним шість ознак повсякденності. Охарактеризувати розвиток методології повсякденності у працях Т. Лукмана, П. Бергера, Г. Гарфінкеля, І. Гофмана, Н. Еліаса. Феноменологічні та неомарксистські версії соціології повсякденності. Застосовування теорія фрейдів при вивченні повсякденності.

Повсякденність постає в дослідженнях культурологів: К. Гірц, А. Лефевр Реймондом Вільямс про культуру, як спосіб життя певної спільноти. Пояснити, що таке мікро- та макрорівні аналізу соціальних та культурних процесів.

У третьому питанні мова піде про інституалізацію історії повсякденності як важливої складової соціальної історії. Назвіть причини зародження історії повсякденності як самостійної дисципліни. Охарактеризуйте етапи розвитку історії повсякденності як наукового спрямування. Вплив на процес генези історії повсякденності французька школа «Анналів» на чолі з Марком Блоком та Люсьєном Февром. Розуміння історії повсякденності, що склалося в німецькій, італійській та американській історіографії в 80-ті рр. XX ст. Мікроісторичний підхід. У чому полягає особливості застосування мікроісторичного аналізу в конкретно-історичних дослідженнях? Дати визначення предмету і методам вивчення повсякденності.

Тема 1.2. Історіографія та джерельна база історії повсякденності.

- 1.«Радянська повсякденність» в закордонній історіографії.
- 2.Вітчизняна історіографія історії радянської повсякденності: головні напрямки досліджень.
- 3.Джерела історії повсякденності.

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно висвітлити основні напрямки досліджень радянської повсякденності в американській, німецькій, англійській історіографії, окреслити головні тематичні блоки, можливості дослідників щодо користування необхідними джерелами. Радянологія як окрема дисципліна в англomовному науковому світі Які головні характеристики радянської системи виділяли дослідники? Що писали про модернізаційні можливості радянської системи? Чи розглядалася проблема міжнаціональних відносин на рівні повсякдення?

Богдан Кравченко - дослідник соціального ладу саме українського радянського суспільства. Шейла Фіцпатрік, Рональд Суні та Джон Кіп та культурно-антропологічний підхід до вивчення радянського суспільства. Неотрадиціоналістський підхід (Кен Джовіт, Ендрю Волдер, Янош Корнаї, Тері Мартін та ін.) до вивчення радянської суспільної системи. «Радянська мова» як об'єкт дослідження (Стівен Коткін, Йохен Гелбек, В. Козлов, А. Кожевніков та ін.)

Традиції вивчення повсякденності у вітчизняній історіографії (П. Куліш і М. Драгоманов та ін.). Роль краєзнавців в дослідженнях повсякденності. Проблеми вивчення повсякденного життя суспільства у радянські часи. Теоретико-методологічні, історіографічні та джерелознавчі проблеми історії повсякденності в працях Удода О.А., Головка В., Павлухіної В., Коляструк О., Гуменюк О., Якубової Л. та ін. Реалії повсякденного життя в оновленій вітчизняній біографістиці. Роль Інституту історії України НАН

України у організації і проведенні досліджень повсякденного життя радянського суспільства.

Проблематика досліджень, характеристика головних напрямків, тематики. Конструювання «радянської людини» в Українській РСР у 1953–1991 рр. (Каганов Ю. та ін.). Регіональні осередки дослідження повсякденності.

У третьому питанні про джерельну базу досліджень з історії повсякденності пояснити чим визначається її особливість. Охарактеризувати роль офіційних джерел у вивченні історії повсякденності. Матеріали періодичних видань (особливо регіональних). Особливість преси як джерела полягає у складності її структури та різноманітності жанрів.

Схарактеризувати також особливості підходів до критики джерела під час вивчення проблематики повсякдення: які саме складності з'явилися при дослідженні повсякденних практик рядових учасників історичного процесу.

Вивчення предметів матеріальної культури – одягу, домашніх речей, знарядь праці, фотографій. Залучення усних розповідей (інтерв'ю всіх видів (нарративних, напівструктурованих, біографічних, лейтмотивних, сфокусованих та ін.). Проблема участі історика у творенні джерела. Фольклорні матеріали як специфічне джерело дослідження масової свідомості та повсякденної поведінки, індикатор суспільних настроїв. Значну роль в якості історичного джерела відіграє художня література. Художня література як історіографічне джерело: «мистецька історія історичної науки». «Критичний реалізм» та «соціалістичний реалізм». Література як паралельний історичній науці «світ символів». Карикатура - вагоме джерело уявлень про гумористичну складову повсякденності, як і анекдоти. Функція анекдотів у радянській історії. Важливим джерело є образотворче мистецтво радянської доби (побутовий жанр).

Тема 1.3. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення.

1. Структури повсякденності, культура повсякденності

2. Радянська повсякденність та її загальні характеристики

Методичні поради

Щодо першого питання, то потрібно назвати характеристики повсякденності традиційного суспільства (рутинність, конфесійна детермінованість. Поясніть як соціальні трансформації початку радянських часів вплинула на традиційну повсякденність. Що таке повсякденна культура? Її рівні (рівень технології, манера спілкування людей; відносини між людьми у сім'ях, у професійній сфері; ставлення до соціальних інститутів, ідеології та релігії; характер та тип освіти; характер політичних відносин, правового захисту та ставлення до влади; самопочуття людей). Чинники формування культури повсякденності. Характеристика структурних компонентів повсякденності (реалії сучасного повсякденного матеріального життя; емоційне життя людей; соціальне життя, життєвий цикл людини; щоденна поведінка, комунікації, дотримання відповідних норм та правил поведінки та спілкування). У чому подібність та відмінності структур повсякденності: організація життя, модель світу, програма життя, сценарій повсякденності). Визначити типові риси західноєвропейської повсякденності. Особливості повсякденності українського суспільства.

У другому питанні потрібно виділити загальні характеристики радянської повсякденності. Визначити особливості різних періодів радянської повсякденності: екстремальність 1920–1940-х років (руйнування та деградація традиційних цінностей, пошуки і реалізація стратегій виживання); повоєнна лібералізація суспільного життя, відмова від екстремальної поведінки; зміни в соціальній політиці, зміни в побутовому становищі громадян, перехід до суспільства споживацького типу в умовах тотального дефіциту.

МОДУЛЬ 2

«Повсякденність» українського суспільства: соціальні практики

Тема 2.1. Повсякденне життя радянської України в добу непу

1. Селянське повсякдення непувського періоду
2. Життя робітників
3. Стратегії виживання «соціально неблизьких класів»: духовенство, нова та стара буржуазія та інші «позбавленці».

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно розпочати з характеристики загальних трансформацій соціальної структури українського суспільства внаслідок проголошення радянської влади та прийнятих нею законів щодо влади і власності. Повсякденне життя українського суспільства в добу непу істотно відрізнялося як від дореволюційного часу, так і від епохи, основним змістом якої стало так зване "соціалістичне будівництво". Щоб зрозуміти, в якій ситуації опинилося населення радянської України, слід виявити, в чому полягала специфіка нової економічної політики. Також студенти мають охарактеризувати спосіб життя і традиційні повсякденні практики селянства, що склалися напередодні революції. Таким чином можна більш виразно прослідкувати зміни, що відбулися, або не відбулися у трудовому, побутовому та духовному житті українського селянства у період непу: селяни і влада (приховані і активні форми протесту, ставлення до комуністичної ідеології і релігійності, до радянського активу (сільрада) на селі, «сількори», селянські спілки); соціальна диференціація селян; організація господарства, доходи і витрати, споживання і забезпечення, повсякденні турботи селян.

У другому питанні потрібно зосередитися на проблемах реалізації в радянському суспільстві «права на працю» для провідної верстви – робітників, визначити, чим були зумовлені проблеми з працевлаштуванням, як влада демонструвала особливе піклування про робітників. Також потрібно проаналізувати джерела існування, житлово – побутові умови робітництва.

Вхід від політики трудової мобілізації і безробіття; можливості працевлаштування, соціальне забезпечення і матеріально – побутові умови.

Третє питання присвячене вивченню засобів існування і виживання тих груп населення, які опинилися поза законом в радянські часи. Перші декрети радянської влади вибили економічне підґрунтя з -під ніг так званих експлуататорських класів. Було скасовано всі привілеї, звання і титули. Дворянство, буржуазія, купці, духівництво та всі інші, хто не підходив під ознаку «трудящих» були позбавлені виборчих прав. Звідти і пішов термін «позбавленці». Потрібно приділити увагу стратегіям виживання духівництва в умовах насадження атеїзму і боротьби з релігією; старої буржуазії, дворянства. Окрема увага має бути приділена формуванню «нової буржуазії», особливостям її існування. Серед представників нової буржуазії можна виділити три групи осіб. Їх потрібно визначити. Зазначити відмінності між дореволюційним і непиським поколіннями підприємців та охарактеризувати ставлення влади та інших суспільних верств до неписьків.

Тема 2.2. Вплив радянської і тоталітарної системи на повсякденне життя українського суспільства

1. Повсякденне життя робітництва в період форсованої індустріалізації
2. Повсякденність колгоспного селянства
3. Радянська номенклатура 30-х рр.: між привілеями і репресіями
4. Нові герої, створення нової людини

Методичні рекомендації

Розкриття першого питання передбачає характеристику урбанізаційних процесів та змін у житті міського населення. Окремо потрібно зупинитися на визначенні чисельності і загальній характеристиці робітничого класу. Охарактеризувати зміни трудових відносин і взаємини у трудових колективах. Пояснити яким чином радянській владі в період індустріалізації і стрімкого зростання чисельності робітничого класу

встановити контроль над ним. Матеріально – побутове становище робітників під час форсованої індустріалізації: характеристика харчування, одягу, комунально-побутового, медичного обслуговування. Соціальне страхування.

Друге питання вимагає опису руйнівного характеру процесу створення колгоспного ладу та його впливу на селянство. Повсякденна робота в колгоспних бригадах. Трудодень — щоденна повинність колгоспників. Повсякденні «Червоні валки». Податкова повинність селян. «Поголовний голод» та голодомор: територія щоденного жаху. Знищення традиційного селянського життєвого світу. Боротьба за виживання.

У третьому питанні охарактеризувати зміни в умовах формування партійно – державної номенклатури в 1930-ті рр., вплив на цей процес репресій і Великого терору: партійно-радянська номенклатура УСРР в добу сталінського комуністичного штурму 1929–1933 рр.

У четвертому питанні потрібно охарактеризувати морально – психологічний стан українського суспільства у 1930-ті рр., шляхи і способи ідеологічної обробки населення. Пояснити ідею створення «нової людини» і шляхи її реалізації. Навести приклади утворення і проголошення «нових героїв» і пояснити їх функції.

Тема 2.3. Стратегії виживання: українці в період воєнних дій і окупації

1. Повсякденні практики різних верств населення в умовах окупації.
2. Проблема колабораціонізму.
3. Діти в умовах війни.

Методичні рекомендації

Перше і друге питання семінарського заняття пов'язані через те, що виживання українців на окупованих територіях залежало від окупаційної влади. Розкриття питань потрібно розпочати з характеристики військової і політичної ситуації на початку війни, пригадати про соціально – економічну і політичну ситуацію в радянській Україні напередодні Другої світової війни

на морально – психологічний стан населення. Необхідно також зазначити про плани Німеччини щодо окупованих територій і населення радянської України. Визначити зони окупації і «новий порядок». Умови залучення населення до співпраці окупаційною владою. Бажано охарактеризувати повсякденні практики різних соціальних та статевих – вікових груп (інтелігенція, робітники, селяни, духівництво, жінки, діти, старі) в контексті обраних ними стратегій виживання. Охарактеризувати економічні, політичні і морально – психологічні причини колабораціонізму та можливості його уникнення. Форми співпраці з окупантами на території Рейхскомісаріату «Україна» і військової зони. Форми протесту на окупованих територіях. Трете питання надзвичайно складне для характеристики: спогади, особисті джерела дають можливість змалювати картину повсякденного життя, стратегії виживання дитини в умовах бойових дій, окупації.

Тема 2.4. Повсякденність повоєнної України

1. Морально – психологічна атмосфера повоєнної України
2. Рівень та якість життя інтелігенції та студентства
3. Маргінальні групи населення

Методичні рекомендації

Розкривати перше питання потрібно з характеристики суспільно – політичної ситуації у республіці у 1946 – 1953 рр., пізнього сталінізму. Очікування «народу – переможця» і дії влади. Окремо потрібно зупинитися на ситуації, що склалася на заході України, на змінах повсякдення, викликаних процесом радянзації.

Друге питання має розкрити кількісні параметри інтелігенції і студентства, матеріально – побутове становище і морально – психологічний стан цих соціальних груп. У третьому питанні пояснити хто і чому по закінченні війни опинився на маргінесі життя, чим визначалося суспільне, матеріально – побутове становище маргінальних груп населення.

Тема 2.5. Українське суспільство в період деєталінізації («відлиги»)

- 1.Вплив деєталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства.
2. Повсякденне життя робітників і номенклатури – особливості хрущовської доби.
3. Повсякденність релігійних громад в період лібералізації.

Методичні рекомендації

Розкриття першого питання вимагає характеристики зрушень у політичному та суспільно-культурному житті, які відбулися в радянському суспільстві у другій половині 1950-х – на початку 1960 рр. Акцент потрібно зробити на процесах деєталінізації і реабілітації, їх впливі на морально – психологічну атмосферу у суспільстві і власне реакції суспільства на ці зрушення. Також пояснити як ці процеси вплинули на повсякденне життя всіх верств українського суспільства. Окремо потрібно зупинитися на тому, як реабілітація і амністія вплинули на учасників українського визвольного руху і тих, хто їх підтримував.

Друге питання потрібно почати з пояснення змін в акцентах розвитку економіки і соціальної сфери радянської України, особливо зупинитися на аналізі соціальної політики, а потім відслідкувати вплив цієї політики на матеріально – побутове становище робітників. Показати зміни в умовах праці, харчуванні, житлі, одязі, можливостях отримання медичних і освітніх послуг, проведенні дозвілля(якщо такі відбувалися). По цим же параметрам охарактеризувати становище радянської номенклатури. Показати, які зміни відбулися в ньому порівняно з попереднім періодом.

У третьому питанні визначити загальні закономірності і особливості функціонування повсякденної системи існування монастиря в умовах тоталітарного режиму, охарактеризувати взаємини у трикутнику: православний монастир — особистість — держава. Господарча діяльність

монастирів, монастирське богослужіння. Феномен чернецтва в УРСР. Становище вірян і можливості виконання обрядів.

Тема 2.6. Повсякденність «застою»

- 1.Формування типу пересічного громадянина споживацького суспільства: робітників, селян, інтелігенції, номенклатури.
- 2 Прояви соціальної нерівності в суспільстві «загальної рівності».
- 3.Відображення ідеологічної кризи в повсякденному житті радянської людини.

Методичні рекомендації

Визначити основні риси «радянської людини». Пояснити що таке «вненаходимость»(термін запропонований А.Юрчаком). У першому питанні охарактеризувати зміни у матеріально – побутовому становищі названих соціальних груп у 1970 - першій половині 1980-х рр. Звернути увагу на умови праці, заробітну платню, купівельну спроможність населення республіки, рівень задоволення потреб в продуктах харчування, одязі, побутових речах.

У другому питанні пояснити причини нерівності в суспільстві, де були формально ліквідовані всі підвалини для майнової нерівності. Пояснити такі явища, як «дефіцит». «блат», «несун», «черга» та їх вплив на повсякденність.

У третьому питанні охарактеризувати систему цінностей радянської людини, її ставлення до існуючих порядків. Обов'язкові ритуали і правила поведінки, прийняті у представників певних груп – «комсомольців» і «комуністів». Що таке «подвійна мораль»? Чи усвідомлювали пересічні громадяни інформаційні маніпуляції компартійного апарату? Що таке радянський «новояз», як він формувався і використовувався? Схарактеризувати соціально-психологічну атмосферу застою.

Тема 2.7 Повсякденність перебудови

1. «Прискорення», ІТД, кооперація, «госпрозрахунок» і їх вплив на соціально – побутове становище радянських громадян.
2. «Гласність» і її вплив на суспільної свідомість.
3. «Перемен требуют наши сердца»: настрої і очікування української молоді часів «перебудови»

Методичні рекомендації

Розгляд першого питання потребує визначення основних напрямків соціально – економічних перетворень, що їх накреслили квітневий пленум ЦК, XXVII з'їзд КПРС та всі наступні постанови партії та уряду. Було здійснено підвищення заробітної плати з метою збільшити ефективність праці, дозволено індивідуальну трудову діяльність, створювалися кооперативи. Як це вплинуло на матеріально – побутове становище радянських громадян? Чи було подолано диспропорцію між грошовими прибутками населення та наявними споживчими товарами? Вихід на перший план структур соціально-економічного характеру, пов'язаних з необхідністю елементарного виживання (продуктовий та речовий дефіцит, черги, талони на розподіл продуктів, ваучерна приватизація, дачі та городи як форма продуктового самозабезпечення, блат та зв'язки як необхідний елемент продовольчих відносин). феномен «накопичення и діставання», а також «блата и знайомств».

Друге питання. Газети і журнали демократичної орієнтації, публікації щодо «білих плям» радянської історії та їх вплив на радянських громадян. Кінофільми і телебачення кінця 1980-х: публіцистика, дискусії, реклама, екстрасенси – прояви ідеологічної кризи чи відволікання суспільної уваги від економічних проблем. Пожвавлення громадського життя, гласність і їх вплив на повсякденне життя і суспільну свідомість пересічних громадян.

У третьому питанні потрібно розглянути вплив економічних і суспільно – політичних трансформацій другої половини 1980-х рр. на молоде покоління вісімдесятих. За радянських часів вся молодь була включена до

офіційних інститутів, таких як вузи, школи, піонерська організація, Всесоюзна лєнінська комуністична спілка молоді (ВЛКСМ, або комсомол), що забезпечували контроль держави. Під час перебудови серйозні зміни у культурній сфері, політика гласності здійснили значний вплив на молодь. Якими були настрої молоді? Які засоби самовираження, або, навіть, протесту вона знаходить? Які зміни відбуваються в проведенні дозвілля?

МОДУЛЬ 3

Особистий простір радянської людини

Тема 3.1. «Житлове питання» в радянську добу

1. Житло, як засіб контролю влади над суспільством.
2. Комунальна квартира
3. Стратегії вирішення житлового питання владою і пересічними громадянами у 1960- 1980 рр.

Методичні рекомендації

У першому питанні потрібно почати зі ставлення радянських вождів до власності, характеристики житлової політики радянської влади у період революції, 1920-1930-ті рр. Окреслити запропоновані шляхи вирішення житлового питання в цей період. Проаналізувати житлові умови селян, робітників, інтелігенції і партійно – державної номенклатури в період непу, форсованої індустріалізації. Далі, у другому питанні, перейти до пояснення умов формування такого феномену, як комунальна квартира і тих впливів, які цей феномен мав на повсякденне життя людини, її морально – психологічний стан. Комунальна квартира як синтез культури і антикультури. Адаптаційні функції «комуналки». Відомче житло.

У третьому питанні охарактеризувати житлову політику у післявоєнній УРСР. Зазначити зміни, які відбулися у забезпеченні житлом різних верств населення. Продемонструвати, як було організовано життєвий простір, як громадяни вирішували проблему забезпечення житлом.

Тема 3.2. «Сім'я – ячейка радянського суспільства»

1. Сім'я і демографічна поведінка в 1920-1930-ті рр.

2. Форми і функції сім'ї в українському радянському суспільстві у 1960-1980-ті рр.

Методичні рекомендації

Щодо розгляду питань семінарського заняття потрібно враховувати, що при аналізі родини як соціального інституту звичайно розглядаються не конкретні родини, а зразки сімейного поводження, характерні ролі і розподіл влади в родині. При аналізі родини як малої соціальної групи основна увага звертається на специфіку формальних і неформальних зв'язків у сфері шлюбно-сімейних відносин, причини і мотиви, унаслідок яких люди одружуються, люблять або ненавидять, прагнуть мати дітей або не мати них. Тобто родина досліджується, насамперед, через її структуру і найважливіші функції: репродуктивну, формування міцних стійких емоційно насичених взаємодій шлюбу, батьківства і споріднення, первинного соціального контролю, виховну, духовного спілкування, соціально-статусну, дозвілєву, рекреативну, емоційну і сексуальну.

У першому питанні потрібно обов'язково розглянути як відбувалася активна переоцінка традиційних цінностей сім'ї на початку радянських часів, особливо щодо ідеї про провідну роль в житті людини колективних, а не сімейних інтересів. З'ясувати вплив індустріалізації та урбанізації на сімейні функції, цінності і сімейні трансформації. Продемонструвати спроби поєднання традиційних підвалин і нових віянь. Форми робітничої родини: «робоча цілина», «перші борозни» і «новина». Пояснити як змінилися погляди на сім'ю та шлюб у 1930-ті рр.

У другому питанні розглянути вплив соціально-економічних і політичних змін на родину. Пояснити, які зміни відбувалися у демографічній поведінці, статусі і становищі жінки і чоловіка в шлюбно – сімейних відносинах у 1960-1980-ті рр. Розглянути, чи змінилися функції родини.

Тема 3.3. Підконтрольне споживання радянської повсякденності

1. Заборона приватної власності і торгівлі і вплив цих факторів на забезпечення населення продуктами наприкінці 20-х рр.
2. Карткова система 30-х та 40- рр.: ієрархія постачання і споживання
3. «Дефіцит» періоду застою

Методичні рекомендації

У першому питанні охарактеризувати заходи радянської влади в УСРР, які дали можливість контролювати сферу розподілу продуктів харчування. Проаналізувати те, як було організовано постачанням населення в період непу і як це вплинуло на повсякденність мешканців українського міста і села.

У другому питанні пояснити які зміни відбулися у постачанні продуктами і побутовими речами різних верств населення у результаті руйнації ринку, запровадження планової економіки: продовольча криза, голод, карткова система 1930-х років, спецпостачання. Причини і процес уведення карткової системи 1940-х рр. У третьому питанні пояснити проблеми товаропостачання «розвинутого соціалізму». Що таке «дефіцит»? Стратегії вирішення продовольчих проблем радянськими громадянами. «Ненав'язливий радянський сервіс»: проблеми і пошуки їх подолання.

Тема 3.4. «Алкоголь» як складова радянської повсякденності

1. «Алкогольна політика» радянської держави в 20-30-ті рр.
2. Алкоголь в повсякденному житті різних соціальних верств

Методичні рекомендації

Перше питання розпочати з характеристики традиції вживання алкогольних напоїв в українському суспільстві в дорадянські часи. Далі проаналізувати «алкогольну політику» радянської влади в 1920-1930 – ті рр. та її наслідки для суспільства. Визначити тенденції післявоєнної алкогольної ситуації у радянському суспільстві. Значення алкоголю в щоденних практиках пересічних громадян радянської України.

У другому питанні пояснити причини і наслідки вживання алкогольних напоїв представниками різних верств радянського суспільства. Чи відрізнялася ситуація від, так званих, капіталістичних держав. Пояснити, чи є, на вашу думку, явище «ретритизму» притаманним тільки радянським громадянам.

Тема 3.5. Відпочинок і дозвілля в радянську добу

1. Організований відпочинок – курорти і радянський туризм
2. Форми дозвілля різних верств населення та його забезпечення

Методичні рекомендації

Перше питання розпочати з пояснення термінів «відпочинок» і «дозвілля», зупинитися на трактуваннях цих понять в історії повсякденності. Далі пояснити, які засадничі зміни в організацію і реалізацію цих практик внесло проголошення радянської влади. Після того охарактеризувати практичне і символічне значення радянських курортів протягом їх існування. Далі розкрити функції, які виконував організований радянський туризм в перші десятиліття радянської влади. У другому питанні охарактеризувати форми і засоби проведення дозвілля і організації відпочинку різних соціальних груп радянського суспільства (робітники, колгоспники, службовці, інтелігенція, студентство, номенклатура) на різних етапах його існування (неп, 1930-40-і рр., повоєнний період). Пояснити таке явище, як відпочинок «дикунами».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів має на меті формування пізнавальної активності студентів, засвоєння ними основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості студентів тощо. В умовах онлайн -

навчання вона висувається на перший план, стає чи не головним видом навчальної діяльності.

У процесі самостійної роботи здобувачі мають оволодіти вміннями та навичками організації самостійної навчальної діяльності. Навчитися використовувати різні програмні засоби і удосконалити навички роботи з комп'ютером. Здобути уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; працювати в бібліотеці з каталогами; опрацьовувати навчальну, навчально-методичну, наукову, науково-популярну літературу; конспектувати і критикувати джерела; працювати з довідковою літературою, нормативно-правовими документами; удосконалити знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій, уміння оформляти і представляти результати науково-дослідницької і науково-прикладної роботи відповідно до нормативним документів та стандартів.

Кожен здобувач повинен уміти раціонально організовувати свою навчальну самостійну діяльність. Успішна самостійна робота вимагає значну частину часу приділяти пошуку і опрацювання необхідної літератури і джерел в мережі інтернет. Щодо роботи у бібліотеці, то потрібно розуміти сутність складання алфавітного й тематичного каталогів, вміти швидко знаходити в них необхідну літературу, знати особливості бібліографічного шифрування.

У процесі роботи з літературою корисно робити виписки (копіювання) найважливіших думок, формулювань, окремих висловів із зазначенням автора, джерела, сторінок і абзаців, URL. Для кращого засвоєння матеріалу, розвитку творчого мислення основний зміст прочитаного доцільно формулювати у вигляді тез. Знання незнайомих термінів слід одразу ж з'ясовувати за тлумачними словниками, енциклопедіями або спеціалізованими довідниками.

Види самостійної роботи з дисципліни:

- самостійне вивчення й поглиблене опрацювання тем дисципліни та окремих питань з подальшою підготовкою реферату і презентацією його на семінарі;
- опрацювання матеріалу лекцій і підготовка до семінарських занять за конспектами, підручниками, спеціальною літературою, інформації офіційних Інтернет сторінок державних і недержавних соціальних інституцій, сайтів наукових бібліотек;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (написання реферату, есе);
- підготовка презентацій;
- підготовка до підсумкового тестування;
- підготовка до складання іспиту.

Рекомендації для написання реферату.

Підготовка реферату включає кілька етапів:

1. Потрібно скласти список літератури, користуючись методичними рекомендаціями для цієї теми. Список літератури, рекомендований у даних методичних вказівках, не є вичерпним. Він може доповнюватися як самостійно, так і під час консультацій з викладачем. При складанні бібліографічного списку можна використовувати каталоги наукової бібліотеки університету, інтернет-ресурси.

2. Ознайомившись із літературою по темі потрібно визначити питання, які найповніше розкривають її. У літературі, що вивчається, як правило, зустрічаються різні точки зору з одного і того ж питання, найчастіше оцінки можуть виявитися діаметрально протилежними. У такому разі слід: по-перше, охарактеризувати основні, найвідоміші підходи, висловлені вченими; по-друге, дати власні оцінки з питань, що стосуються реферату. Оціночні категорії можуть бути оригінальними, відмінними від традиційних, але вони мають бути обов'язково аргументовані. Слід пояснити, чому саме така позиція представляється автору найбільш прийнятною. Той, хто навчається,

має право висловити власну точку зору, але при цьому він повинен висунути аргументи, що підтверджують її, що роблять її обґрунтованою.

Після вивчення літератури складається план реферату, що включає вступ, основну частину роботи, висновок (висновки), список використаної літератури. Документи, які застосовуються для аргументації тексту, можна цитувати, слід давати точне посилання на джерело, що використовується. Кожен висновок має бути обґрунтованим.

Обсяг реферату до 10 сторінок формату А4, шрифт Times New Roman, кегль 14, міжрядковий інтервал – полуторний.

Тематичний план самостійної роботи студента

<i>№ п/п</i>	<i>Назва теми/розділу</i>	<i>Форми роботи</i>	<i>Критерії оцінювання</i>	<i>Кількість годин</i>
1.	Тема 1. Історія повсякденності як галузь історичної науки 1. Криза історичної науки. Формування соціальної історії та історії повсякденності як її складової.	Аналіз літератури і підготовка відповіді на семінарі	Розуміння проблематики, ступінь засвоєння теорії та методології проблеми Логіка, структура, викладу.	7
2	Тема 2. Історіографія та джерельна база історії повсякденності Класичні та нові джерела з історії повсякденності. Проаналізувати (на вибір) одне з джерел з історії повсякденності.	Опрацювання необхідної довідкової літератури і визначення виду джерела і його аналіз	Ступінь засвоєння теорії та методології проблем, уміння поєднувати теорію з практикою	9
3	Тема 3. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення 1. Формування радянської повсякденної культури, її елементи	Робота з додатковою літературою	Обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються	7
4	Тема 4. Повсякденне життя радянської України в добу непу 1. Традиційна «селянська культура» і початкові спроби її руйнування 2. Соціальний портрет «непмана»	Розповідь за темою, підготовка презентації	Обізнаність з основною та додатковою літературою, знання фактичного	9

			матеріалу	
5	Тема 5. Вплив «радянзації» і тоталітарної системи на повсякденне життя українського суспільства 1. Повсякденне життя православного духовенства в 1930-і роки.	Розповідь за темою, підготовка презентації	вміння знаходити та узагальнювати інформацію Логіка і структурованість викладу	8
6	Тема 6. Стратегії виживання: українці в період воєнних дій і окупації 1. Остарбайтери.	Розповідь за темою, підготовка реферату	Обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються логіка, структура, стиль викладу матеріалу	8
7	Тема 7. Повсякденність повоєнної України 1. Повсякденне життя партійно-державної номенклатури	Розповідь за темою, підготовка доповіді	Обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються	8
8	Тема 8. Українське суспільство в період деєталінізації («відлиги») 1. Вплив деєталінізації, реабілітації і амністії на соціокультурне життя українського суспільства	Розповідь за темою, підготовка презентації	Обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються	8
9	Тема 9. Повсякденність «застою» 1. Ознаки ідеологічної кризи: «подвійна мораль» і анекдоти про владу	Розповідь за темою, підготовка презентації	Обізнаність з основною та додатковою літературою з питань, що розглядаються вміння захищати свою позицію та здійснювати узагальнення інформації	8
10	Тема 10. Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови» 1. Стратегії подолання споживчої кризи 1980-х пересічними громадянами українського радянського суспільства	Розробка уроку з даної теми	міння поєднувати теорію з практикою	8
11	Тема 11. «Житлове питання» в радянську добу	підготовка реферату	Обізнаність з основною та	8

	1. Житло, як засіб покарання і заохочення.		додатковою літературою з питань, що розглядаються логіка, структура, стиль викладу матеріалу	
12	Тема 12. «Сім'я – ячейка радянського суспільства» 1. Типи сім'ї в повоєнному радянському суспільстві (внутрішньосімейні відносини)	Розповідь за темою, підготовка реферату	Логіка, структура, стиль викладу матеріалу	8
13	Тема 13. Підконтрольне споживання радянської повсякденності 1. «Блат» як явище радянського повсякдення доби застою»	Розповідь за темою, підготовка реферату	Логіка, структура, о матеріалу обґрунтованість	8
14	Тема 14. «Алкоголь» як складова радянської повсякденності 1. Традиції вживання алкогольних напоїв в українському суспільстві в добу застою.	Розповідь за темою, підготовка презентації	Логіка, структура, стиль викладу матеріалу	8
15	Тема 15. Відпочинок і дозвілля в радянську добу 1. Організація відпочинку і дозвілля населення з боку радянської держави	Підготовка реферату	Логіка, структура, стиль викладу матеріалу	8
	<i>Разом</i>			120

Модуль 1. Історія повсякденності: теорія і джерела

Тема 1.1. Історія повсякденності як галузь історичної науки

Питання для самостійної роботи

1. Криза історичної науки. Формування соціальної історії та історії повсякденності як її складової.

Методичні рекомендації

При підготовці питання студенти починають з визначення ситуації кризи традиційної історії, визначення предмету соціальної історії, поняття «повсякденність». Далі необхідно пояснити значення вивчення повсякденності для більш чіткого розуміння не тільки приватної сфери людини, а й суспільного життя в цілому. Суспільство — це не просто сукупність індивідів, груп чи верств, це система загальноприйнятих ними стосунків, вироблення яких хоч і відбувається на індивідуальному рівні,

передбачає суспільну адаптацію з врахуванням державної політики та ідеології, національно-культурних традицій, а також щоденних життєвих практик. Потрібно визначити етапи інституалізації історії повсякденності як наукової дисципліни та підходи до її вивчення в різних наукових школах.

Рекомендована література

Васильчук Г. Вивчення «радянської повсякденності» 20-30-х рр. сучасними російськими істориками: проблеми теорії та методології дослідження. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. 36. ст. Вип.11. К.: 2007.

Горинов М. Проблемы социальной истории и повседневность «страны героев». Исторические исследования в России: тенденции последних лет. М.: РОССПЭН, 1996

Епоха. Культури. Люди (История повседневности и культурная история Германии и Советского Союза. 1920-1950-е годы) // Матер. междунар. науч. конф. (Харьков, сентябрь 2003 г.): Сб. докладов. Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004.

Зелдин Т. Социальная история как история всеобъемлющая. Thesis: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. М., 1993. Вып. 1.

Зидер Р. Что такое социальная история? Разрывы и преемственность в освоении «социального». Теория и история экономических и социальных институтов и систем. М., 1993. Вып. 1.

Лаас Н. Соціальна історія СРСР в американській історіографії: теоретичні дискусії 1980–2000-Х років. URL:

<https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/410-natalia-laas-sotsialnaistoriia-srsr-v-amerykanskii-istoriohrafii-teoretychni-dyskusii>

Колястрок О. Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження (історіографічний і методологічний аспект).Х.: Вид-во „КУрсор”, 2008

Тема 1.2. Історіографія та джерельна база історії повсякденності

Питання для самостійної роботи

1.Класичні та нові джерела з історії повсякденності. Проаналізувати (на вибір) одне з джерел з історії повсякденності(реферат).

Питання присвячене визначенню особливостей джерельної бази історії повсякденності. Основними видами джерел з історії повсякденності є діловодні документи, законодавчі та нормативні джерела, судово-слідча документація, документи особистого походження (щоденники, спогади, листи), статистика, усні джерела, «листи до влади», фотографії, преса, предмети матеріальної культури. При аналізі джерел слід дотримуватися наступного алгоритму:

- 1) встановити тип фіксації інформації (наприклад, письмове джерело, речовий, образотворчий, природно-географічний тощо), клас (напр., наративний, нормативний, документальний, літературний) та вид (напр., історична розповідь; агіографічне твір; пам'ятник епістолярного творчості тощо);
- 2) повідомити відомості про автора (якщо джерело авторське), часу появи на світ, походження джерела, ступеня його безпеки та найбільш ранніх списках, мові оригіналу, основному змісті та особливостях джерела, оцінити ступінь його достовірності;
- 3) вказати, які моменти слід враховувати під час роботи з джерелом, дати оцінку ступеня його репрезентативності. При аналізі авторських джерел слід звернути увагу до особливості світогляду автора тексту, мети написання його праці, ступінь поінформованості автора та його ставлення до описуваного об'єкту (нейтральне, негативне, що ідеалізує). Поняття сукупності і репрезентативності джерельної бази. Баланс «типовості» і «цікавинки». При роботі з листами знати типологію листів: листи-спогади, листи-звернення, доноси, жанр народної публіцистики і анонімні листи. Два підходу до листів: як до масового джерела і як до сукупності унікальних джерел. Попрацювати з такими видами джерел як особисті документи, фото, кіно, побутові речі(на вибір) за запропонованою схемою

Варіант 1. Робота з особистими документами

1. Коли і за яких обставин було складено документ?
2. Яку мету міг переслідувати автор?
3. Наскільки відвертим був автор? Наскільки точно викладаються деталі та обставини?
4. Як пов'язати текст документа та життєвий світ автора та його оточення?
5. У чому цінність цього документа для історика та його сучасників?

Варіант 2. Робота з речовими джерелами

На підставі одного або кількох речових джерел (на ваш вибір) реконструйте частину життєвого світу радянських людей середини XX століття.

Варіант 3. Робота з фотографіями

На підставі добірки фотографій середини XX ст., що зіставляються з іншими джерелами, реконструйте елементи життєвого світу радянських людей середини XX століття, розшифруйте культурні коди, що містяться в зображеннях.

Варіант 4. Робота з художнім фільмом

Провести аналіз кінофільму з урахуванням наступних питань: історичні умови створення кінофільму; особа режисеру; проблеми цензури.

Рекомендована література

Волков Е., Пономарева Е. Игровое кино как исторический источник для изучения культурной памяти. Вестник ЮУрГУ. № 10. 2012. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/igrovoe-kino-kak-istoricheskiy-istochnik-dlya-izu>

Гурьева М. Фотография как архив. URL: <http://lib.herzen.spb.ru/text.cheniya-kulturnoy-pamyati>

Колястрок О. Використання візуальних джерел у відтворенні повсякденності. URL: <http://www.nbu.gov.ua>.

Людтке А. Исторические фотографии. Реальность изображений. URL: <http://urokiistorii.ru/learning/method>.

Маркітан Л. Кінофотодокументи як історичне джерело. В кн.: Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Збірник наукових праць. К., 1997

Маркітан Л. Інформаційний потенціал кінофото- додокументів як історичного джерела. Укр. іст. журн. 2002. № 5.

Мартінова І. Використання фотографії при вивченні історії в школі. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін» / [упоряд. Г. Г. Яковенко]. Харків, 2016.

Письма во власть. 1917 - 1927. Заявления, жалобы, доносы, письма в государственные структуры и большевистским вождям / Сост. А. Лившин, И. Орлов. М., 1998.

Пятіна Д., Мелекесцев К. Фотографія, як засіб збереження історичної пам'яті. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua> > article > vie

Письма во власть. 1928-1939: Заявления, жалобы, доносы, письма в государственные структуры и советским вождям / Сост. А. Лившин, И. Орлов, О. Хлевнюк. М., 2002

Ферро М. Кино и история. Вопросы истории. 1993. № 2.

Тема 1.3. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення

Питання для самостійної роботи

1.Формування радянської повсякденної культури, її елементи

Методичні рекомендації

При розгляді питання потрібно усвідомити, що повсякденна культура це життєвий досвід людини. Вона є складовою частиною загальної культури і включає не тільки спосіб життя, а й різноманітний спектр взаємовідносин, вчинків, ідеалів, правил, форм комунікацій та ціннісних орієнтацій соціальних груп. При вивченні культури повсякденності також потрібно

враховувати, що повсякденність у силу її рутинного характеру забезпечує стабільність і спадкоємність соціокультурних форм, дозволяє зберігати традиційні форми поведінки. Наведіть приклади такого зв'язку. Визначте особливості структура радянської культури повсякденності. Покажіть, що вона включає два базові компоненти: офіційну та неофіційну субкультури, які взаємодіють між собою і впливають на процеси у сфері повсякденності. Продемонструйте як радянська модернізація цілеспрямовано руйнувала традиційну повсякденність і якими чинниками це пояснювалося. Які саме зразки інтерпретації реальності, стереотипи поведінки піддавалися деконструкції з боку соціальних інститутів особливо наполегливо і активно?

Рекомендована література

Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Том 2. Відп. ред. В. Смолій. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Vidnosyny_

Каганов Ю. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини XX ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. XXXVI.

Попович М. Нарис історії культури України.-2-е вид. випр. К.: «АртЕк», 2001.

Радянськість: спроба діагностики крізь призму повсякденності. Матеріали II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7-8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. Коляструк (відп. ред.), Н. Жмуд (відп. секретар), Т. Р. Кароєва; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2017. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0013833>

Эпоха. Культуры. Люди (История повседневности и культурная история Германии и Советского Союза. 1920-1950-е гг.). Матер. междунар. науч. конф. (Харьков, сентябрь 2003 г.): Сб. докладов. Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004.

Склярєнко К. Структурування повсякденності: спроба методологічної експлікації. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013, вип. 59–60.

Модуль 2. «Повсякденність» українського суспільства: соціальні практики

Тема 2.1. Повсякденне життя радянської України в добу непу

Питання для самостійної роботи

1. Матеріально – побутове становище інтелігенції і студентства.
2. Зародження нової верстви – радянської номенклатури

Методичні рекомендації

При розгляді першого питання визначити соціальне походження і матеріальне становище вчительства у добу неп, особливі функції радянського вчителя. Аналіз повсякденного життя студентства вимагає короткої характеристики становища вищої освіти у добу неп та з'ясування соціального походження представників цієї верстви. Потрібно зосередити увагу на засобах конструювання комуністичної свідомості молоді, як майбутнього «будівника комунізму».

Друге питання присвячене вивченню засобів і методів формування радянського і партійного чиновництва -«служителів» партії і влади (їх соціальні типи, привілеї і пільги, риторика і ритуали, партійна служба(кар'єра), оплата, харчування, навчання, присвоєння розрядів, відзнаки і нагороди, проступки і покарання).

Рекомендована література

Коцур Н. Соціальне становище міського населення України в умовах НЕПу (1921-1929): Автореф. дис. ...к.і.н. К., 1997.

Лукашевич О. Житло як один з основних критеріїв якості повсякденного життя селянина 20-х років ХХ ст. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. Вип. 12. К., 2004,

Мовчан О. Повсякденне життя робітників УСРР.1920-ті рр. - К.: Інститут історії України НАН України, 2011

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. -К.: Інститут історії України НАН України, 2009.

Тяжельникова В. Повседневная жизнь московских рабочих в начале 20-х годов. Россия в XX веке: Люди, идеи, власть. М.: РОССПЕН, 2002.

Тема 2.2. Вплив радянізації і тоталітарної системи на повсякденне життя українського суспільства

Питання для самостійної роботи

1. Повсякденне життя «сталінських селян»
2. Нова радянська інтелігенція: вчителі і студенти
3. Духівництво в умовах формування тоталітаризму.

Методичні рекомендації

Визначити умови згортання непу і перехід до радянізації. Колективізація і «форсована індустріалізація»: суспільство в умовах «надзвичайщини». Колективізація чи друге кріпосне право: руйнування традиційного селянського побуту. Розкуркулення і голод та їх вплив на морально – психологічний стан селянства. Повсякденне життя вчительства. Місце вчительства в комуністичній державі. Соціальне обличчя. Матеріальне становище освітян. Студентство 1930-х років: практики повсякденності. Комплектування контингенту студентів. Участь студентства у соціально-економічних перетвореннях. Академічна повсякденність. Гуртожиток. Повсякденне життя православного духовенства в 1930-і роки. Особливості та умови пастирського служіння. Проблема збереження/порушення священством вірності пастирському служінню.

Рекомендована література

Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів., 1990.

Колективізація і голод на Україні (1929-1933). Збірник документів і матеріалів. К., 1993.

Акунін О. Селянство півдня України в кінці 20-х - на початку 30-х рр XX ст.: побутовий, морально-психологічний та соціальний аспекти // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. Вип.15. К., 2006.

Бем Н. Ставлення українського селянства до ліквідації куркульства як класу та суцільної колективізації селянського господарства // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. - Вип.9. - К., 2003;

Горобець С., Бутко С. Хроніки війни більшовиків з українським народом.

Голодомор 1932-1933 років на Чернігівщині: виконавці злочину. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. URL: <https://bit.ly/3ScT5Cb>

Капустян Г. Голод і селянська ментальність // Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політичний наліз соціально-демографічних і морально-психологічних наслідків: міжнар. наук.-теор. конф., Київ, 28 листопада 1998р.: Матеріали-К.-Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2000.

Кокорська О. Соціальний розвиток міст Донбасу (друга половина 20-х - 30-ті рр.. XX ст.): Автореф. дис. ...к.і.н. К, 1995.

Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 786 с.

Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм: Социальная история Советской России в 30-е годы: город.-М.: РОССПЭН, 2001; Сталинские крестьяне. Социальная история Советской России в 30-е годы: деревня.-М.: РОСПЭН, 2001

Тема 2.3.. Стратегії виживання: українці в період воєнних дій і окупації

Питання для самостійної роботи

1. Морально – психологічний стан населення напередодні і на початку Другої світової війни.

2. Остарбайтери.

Методичні рекомендації

Початок воєнних дій і окупація України. Зони окупації і «новий порядок». Вплив соціально – економічної і політичної ситуації в радянській Україні напередодні Другої світової війни на морально – психологічний стан населення на початку війни. Залучення населення до співпраці окупаційною владою. Ставлення радянської влади до населення, що перебувало під окупацією.

Рекомендована література

Гриневич В. Напад Німеччини на СРСР і криза лояльності сталінському режиму в Україні. Сторінки воєнної історії України. Вип. 7. Част. II. К.: НАН України Інститут історії України, 2003.

Гринченко Г. “Остарбайтеры” третього рейха – стратегія виживання. Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. ст. Вип. 7. Част. I. К.: Ін-т історії України НАН України, 2003.

Вронська Т. До питання про мораль воєнного часу. Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. ст. Вип. 6. : Ін-т історії України НАН України, 2002.

Вронська Т. Історичні зошити. В умовах війни: життя та побут населення міст України (1943-1945 рр.) К.: Ін-т історії України НАН України, 1995.

Вронська Т. В. Режимно-обмежувальні заходи органів влади на визволеній території України під час Великої Вітчизняної війни та в перші повоєнні роки. Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. праць. Вип. 1. К.: Ін-т історії України НАН України, 1997.

Скоробогатов А.В. Харків у часи німецької окупації(1941-1945)Х.: Прапор, 2004.

Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упоряд., ред., вступ. ст. Г. Г. Грінченко. Х.: Видавничий Дім «Райдер», 2004.

Спогади-терни: Про моє життя німецьке...: спогади про перебування на примусових роботах у нацистській Німеччині / голов. ред., вступ. ст. Г. Г. Грінченко; упоряд., Х.: Право, 2008.

«Прошу вас мене не забувати»: усні історії українських остарбайтерів / Г. Грінченко (гол. ред.), І. Ястреб, О. Стасюк [та ін.]. Х.: Право, 2009.

Шайкан В.О. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату “Україна” і військової зони в роки Другої світової війни. Монографія.-Кривий Ріг: Мінерал, 2005.

Тема 2.4. Повсякденність повоєнної України

Питання для самостійної роботи

1. Повсякденне життя партійно-державної номенклатури
2. Матеріально-побутове становище робітників. Повоєнне село
3. Церква та релігія в повсякденному житті громадян

Методичні рекомендації

Пізній сталінізм і його характеристика. Економічна, політична і морально – психологічна ситуація в повоєнній Україні. Очікування «народу – переможця» і дії влади. Повсякденне життя партійно – державної номенклатури і оцінка влади громадянами. В другому питанні зупинитися на труднощах відбудови, побутових проблемах основних класів радянського суспільства, становищі вчорашніх фронтовиків.. Відзначити як матеріально – побутове становище робітників і селян в повоєнний період впливало на їх соціальну свідомість і поведінку. Інтелігенція і її морально – психологічний стан. Новий наступ радянської держави на Церкву та віруючих. Релігійні течії в умовах боротьби з релігією. Обрядова активність віруючих.

Рекомендована література

Бондарчук П. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940–1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації / Гол. ред. В. Смолій; Наук. ред. В.

Даниленко. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2012. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi->

Даниленко В. Повсякденне життя українських селян у повоєнний період (1945-1953 рр.). Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Вип. 9. К.: НУ НАНУ, 2005.

Зубкова Е. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945-1953. М., 2000.

Ісайкіна О. Побут і дозвілля міського населення України у повоєнний період (1945-1955 рр.): Автореф. дис. ...к.і.н. 07.00.01/Нап-пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2006.

Ковпак І. Соціально-побутові умови життя населення України в II половині ХХ ст.. (1945-2000 рр.).К.: НАНУ, 2003.

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

Павлухіна В. Методологічні засади дослідження повсякденного життя українського селянства в 60-80-п рр. ХХ ст. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 11. К.: НУ НАНУ, 2007.

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Тема 2.5. Українське суспільство в період десталінізації («відлиги»)

Питання для самостійної роботи

1. Проблеми повсякденності реабілітованих і амністованих

Методичні рекомендації

Процеси десталінізації і лібералізації значно вплинули на суспільно – політичну ситуацію, ключовою була відмова від репресій як засобу державного управління. Був запущений процес реабілітації жертв цих

репресій. Висвітлити проблеми, які виникли під час реабілітації. З'ясувати український контекст цього процесу: кримські татари і учасники українського визвольного руху. Проблеми реабілітованих і амністованих в пошуках роботи, забезпечення житлом. Проблема адаптації до звичайного життя. Реакція оточуючих на реабілітованих і амністованих. При підготовці теми бажано застосувати его – джерела – спогади, записані інтерв'ю.

Рекомендована література

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.
URL:<http://resource.history.org.ua/cgiin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=>

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В.М. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Українське суспільство в умовах радянського ладу: повсякденний вимір. Навч. посіб. / голов. ред В. Коцур. 2-ге вид. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2014.

Тема 2.6. Повсякденність «застою»

Питання для самостійної роботи

1.Ознаки ідеологічної кризи: подвійна мораль, анекдоти та їх роль в радянському суспільстві

Методичні рекомендації

Вивчення питання потребує формулювання ознак і проявів ідеологічної кризи радянського суспільства в добу застою. Необхідно з'ясувати як відчували цю кризу представники певних верств українського радянського суспільства, чи була вона помітною і актуальною для всіх. Далі розглянути таке явище як «анекдот», визначити причини його появи, місце і роль у

пізньорадянському суспільстві. Які види анекдотів побутували у суспільстві, які настрої вони відображали, яку функцію виконував анекдот?

Рекомендована література

Борев Ю. XX век в преданиях и анекдотах. Кн. 1 и 2, Харьков: «Фолио», 1996.

Борев Ю. XX век в преданиях и анекдотах: В 3 тт: Т.3, Кн. 5-6, Харьков: «Фолио», 1996

Каганов Ю. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019.

Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; Упоряд.: В. Крупина, М. Смольницька.

НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2021.

[URL:http://resource.history.org.ua/item/0016950](http://resource.history.org.ua/item/0016950)

Alexei Yurchak Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation. Series: In-Formation. Princeton University Press. 2005. P. 352

URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt3fgx18>

Тема 10. Трансформації радянської повсякденності під час «перебудови»

Питання для самостійної роботи

1.Стратегії подолання споживчої кризи 1980-х пересічними громадянами українського радянського суспільства

Методичні рекомендації

При вивченні предмету студенти готуються до застосування набутих знань в процесі викладацької діяльності і мають усвідомити, що антропометричний підхід у викладанні курсу шкільної історії тісно пов'язаний з вивченням історії повсякденності. Як своєрідний «вузол» історико-побутовий матеріал найповніше і найдоступніше формує повну, цілісну картину минулого. Студентам, як майбутнім вчителям історії рекомендується розробити урок в 11 класі, присвячений повсякденності українського суспільства в період «перебудови» з акцентом на економічних проблемах, проблемах дефіциту, інфляції, запровадження талонної системи. При підготовці уроку вчитель має

донести до учнів розуміння того, що на стратегії подолання проблем повсякденності впливають соціальний, професійний статус, родинний стан, вік, система цінностей, норми поведінки даного суспільства.

Рекомендована література

Кузьменко Ю. «Пристрасті за ковбасою»: соціальні та політичні наслідки продовольчого дефіциту в УРСР другої половини 1980-х – початку 1990-х рр. Україна модерна 2021. 09.07. URL: <https://uamoderna.com/md/pristrasti-za-kovbasoyu-soczialni-ta-politichni-naslidki-prodovolchogo-deficzitu-v-ursr-drugoi-p>

Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2021. URL:<http://resource.history.org.ua/item/0016950>

Українське суспільство в умовах радянського ладу: повсякденний вимір. Навч. посіб. / голов. ред В. Коцур. 2-ге вид. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О., 2014.

МОДУЛЬ 3. Особистий простір радянської людини

Тема 3.1..«Житлове питання» в радянську добу

Питання для самостійної роботи

1. Житло, як засіб покарання і заохочення.
2. Індустріалізація житлового будівництва в «хрущовську добу»

Методичні рекомендації

Розкриття першого питання передбачає обов’язкову характеристику законодавчих актів влади, що регламентували користування житлом, визначали житлову політику. Декрет «Про знищення приватної власності на нерухомість у містах» від 10 серпня 1918 року та ін. Політика «ущільнення» квартир. Ідея будинку-комуни. Поняття «житлова площа». Революційний «житловий переділ» у великих містах. Післявоєнна житлова криза. Друге питання має враховувати зміни у соціальній і житловій політиці держави.

Спроба вирішення проблеми – «хрущовки». Житло різних верств населення України під час «розвинутого соціалізму».

Рекомендована література

Герасимова М. Житлова проблема в повсякденному житті населення Донбасу в 1945-1953рр. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 11. К.: ІУ НАНУ, 2007

Гогохія Н. Українське радянське місто та його роль у процесі соціокультурних перетворень у 1929–1938 рр. Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: науковий журнал. Луганськ, 2002.

Лукашевич О. Житло як один з основних критеріїв якості повсякденного життя селянина 20-х років ХХ ст. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. Вип. 12. К., 2004,

Меєрович М. Наказание жили щем: жилищная политика в СССР как средство управления людьми. М.: РОСПЭН, 2008

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Тема 3.2. «Сім'я – ячейка радянського суспільства»

Питання для самостійної роботи

1. Сім'я і демографічна поведінка в радянські часи
2. Форми і функції сім'ї в українському радянському суспільстві

Методичні рекомендації

Розкриття питань передбачає з'ясування таких питань, як такі: типи сім'ї, типи внутрісімейних відносин – і визначення їх в радянському суспільстві. Також потрібно відзначити трансформації протягом радянського часу. Родина і родинні відносини в радянському суспільстві. Демографічна характеристика населення: народжуваність, смертність, шлюбність, розлучення, приріст населення, тривалість життя за радянських часів.

Фактори, що впливали на демографічну поведінку населення. Моделі відтворення населення – традиційна і сучасна.

Рекомендована література

Брачность, рождаемость, семья за три века. М., 1979.

Грушева Т., Рябчевська А., Сєденкова А. Соціальний статус жінки в радянській Україні у 20-30-ті рр. XX ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2017. Вип. 47.

Донець О. Радянська жінка – найщасливіша в світі»: відображення гендерних питань в українському плакатному мистецтві 1920-1930-х рр. Україна модерна. 25.08.2021 URL:<https://uamoderna.com/md/radyanska-zhinka-najshhaslivisha-v-sviti-vidobrazhennya-gendernix-pitan-u-plakatnomu-mistecztvi-1920-1930->

Мовчан О. Повсякденне життя робітників УСРР.1920-ті рр. - К.: Інститут історії України НАН України, 2011

Єремєєва К. Трудівниця, жертва, споживачка: жіночі образи в радянській сатири. URL: <https://ua.boell.org/uk/2021/10/22/trudivnytsya-zhertva-spozhyvachka-zhinochi-obrazy-v-radyanskiy-satyri>

Жінки та історія: Гендерні виміри повсякденного життя (1970-1980-ті роки) / Наук. ред.: О. Кісь, Т. Мелашвілі. Фонд імені Гайнріха Бьоля. Київ; Тбілісі, 2021.

Ігнатова, К. Пятницькова І. Радянське сімейне законодавство 1917–1937 рр. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article>

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. -К.: Інститут історії України НАН України, 2009.

Орлов И..Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления. Москва, 2008.

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В.М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

Революция и человек: быт, нравы, мораль.-М., 1997.

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Стяжкіна О. Гендерні виміри радянської повсякденності 1960 -середини 1980-х рр.// Краєзнавство. 2010. 3. URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2010_3_214

Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. Кульчицький К.: Інститут історії України НАН України, 2012.

Тема 3.3. Підконтрольне споживання радянської повсякденності

Питання для самостійної роботи

1. Заборона приватної власності і торгівлі і вплив цих факторів на забезпечення населення продуктами наприкінці 20-х рр..
2. «Дефіцит» періоду застою

Методичні рекомендації

Під час підготовки до питань потрібно враховувати ставлення радянської влади до приватної власності, торгівлі і ринку. Акцентуємо увагу на таких аспектах: постачання населення в період непу: місто і село, руйнація ринку, запровадження планової економіки, продовольча криза, голод, спроби виживання ринку. Друге питання має починатися з пояснення причин продовольчих проблем «розвинутого соціалізму». Дефіцит, як характерна складова радянської повсякденності.

Рекомендована література

Зозуля С. До питання матеріального забезпечення наукової діяльності протягом першого десятиріччя радянської влади (на прикладі Ніжинської НДК історії, культури та мови). Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. 36. наук. пр. Х., 2006. Вип.8

Капустян Г. Голод і селянська ментальність. Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політичний наліз соціально-демографічних і морально-психологічних наслідків: міжнар. наук.-теор. конф., Київ, 28 листопада 1998р.: Матеріали-К.-Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2000.

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. -К.: Інститут історії України НАН України, 2009.

Осокина Е. СССР в конце 20-х - первой половине 30-х годов. Торговля - Распределение . Отечественная история. 1992. №5

Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия»: распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации 1927-1941 гг.-М.:РОСПЭН, 1999.

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Скубій І. Споживання в радянському місті у 1920–1930-х роках: між ідеологією та повсякденністю. Український історичний збірник. 2017. Вип. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Uiz_2017_19_19

Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. Кульчицький К.: Інститут історії України НАН України, 2012.

Тема 3.4. «Алкоголь» як складова радянської повсякденності

Питання для самостійної роботи

- 1.«Алкогольна політика» радянської держави в 20-30-ті рр.
- 2.Алкоголь в повсякденному житті різних соціальних верств

Методичні рекомендації

Традиції вживання алкогольних напоїв в українському суспільстві в дорадянські часи. «Алкогольна політика» радянської влади в 1920-30 – ті рр. та її наслідки для суспільства. Значення алкоголю в щоденних практиках пересічних громадян радянської України.

Рекомендована література

Лебина Н. Повседневная жизнь советского города: Нормы и аномалии. 1920-1930 годы. СПб., 1999.

Латиш Ю. Алкогольна ситуація в СРСР та причини антиалкогольної кампанії другої половини 1980-х років. Вісник Київського нац. У-у імені Тараса Шевченка. Історія. 2010. Вип. 102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2010_102_12

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. -К.: Інститут історії України НАН України, 2009.

Орлов И. Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления. Москва, 2008.

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

Прохоренко О., Герегова С. Повсякденне життя науково-педагогічної інтелігенції України (друга половина 40-х - перша половина 50-х рр. XX ст.). Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип.11. К.: НУ НАНУ, 2007.

Прилуцький В. Побут студентів в 1920-х рр. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. К.: ІУ НАНУ, 2006. Вип.15.

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Тема 3.5. Відпочинок і дозвілля в радянську добу

Питання для самостійної роботи

1. Організований відпочинок – курорти і радянський туризм

Методичні рекомендації

Ознайомитися з політикою радянської держави в галузі організації відпочинку громадян, проаналізувати закони і постанови в цій царині. Визначити зміни, які відбувалися в організації відпочинку населення протягом існування радянського ладу. Радянські курорти і їх символічне значення. Ієрархія відпочинку. Організований туризм. «Дикуни».

Рекомендована література

Ісайкіна О. Побут і дозвілля міського населення України у повоєнний період (1945-1955 рр.): Автореф. дис. ...к.і.н. 07.00.01/Нап-пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2006.

Каганов Ю. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. XXXVI.

Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. -К.: Інститут історії України НАН України, 2009.

Орлов И. Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления. Москва, 2008.

Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.

Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н.О. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.

Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; Упоряд.: В. Крупина, М. Смольницька.

НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2021.

URL:<http://resource.history.org.ua/item/0016950>

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Методичні рекомендації для написання есе.

Есе це текст-міркування, де потрібно розкрити тему, використовуючи потрібні аргументи і контраргументи, висловити свою думку, причому так, щоб все було зрозуміло.

Есе обов'язково містить: визначення мети, завдань, формулювання об'єкта, предмета дослідження. Матеріал має бути структурований, послідовно викладений, теоретично обґрунтований. Метою есе є діагностика продуктивної, творчої складової пізнавальної діяльності студента, який аналізує інформацію, її інтерпретує, висловлює міркування, здійснює порівняння фактів, підходів і альтернатив, формулює висновки, особисту оцінку тощо.

Застосування есе сприяє більш чіткому й грамотному формулюванню думок, допомагає розташовувати думки в логічній послідовності, навчає вільному володінню мовою термінів і понять, розкриває глибину й широту навчального матеріалу, вчить використовувати приклади, цитати, необхідні аргументи за відповідною темою.

Пошук інформації за темою починайте з добору і знайомства з відповідною літературою. Намагайтеся вивчити її в найдрібніших подробицях. Складіть план, спираючись на причинно-наслідкові зв'язки між подіями, про які піде мова в вашому есе.. Зразковий план есе виглядає так:

1. Вступ (1-2 абзацу), в якому можна використовувати цитати, питання, незвичайні факти, ідеї та ін. Немає необхідності висловлювати в першому реченні основну думку, але він повинен підводити до неї або якось ставитись до головної ідеї чи проблеми, а також містити основні положення есе. Уникайте таких фраз, як "Це есе про..." або "Я збираюся поговорити про...".

2. Основна частина, що складається з трьох частин, у якій основні ідеї мають бути підкріплені фактами, роздумами, цитатами тощо.

3. Висновок (1-2 абзацу), що відображає ваші погляди на проблему і вашу головну думку.

Як правило, за порушення логіки в міркуваннях досить часто викладачеві доводиться знижувати бали. Перед тим як приступити до написання есе, продумайте також аргументи і контраргументи – «за» і «проти», висловлюючись простіше. Коли план і список тез готові можна писати. Надайте перевагу науково-публіцистичному стилю мовлення. Наприкінці подайте чіткий, лаконічний висновок. Відсутність висновку є значною помилкою, часом це одна з найважливіших частин в творі. Необхідно висловити власну думку на основі історичної ситуації, саме це й потрібно від автора есе. Якість тексту складається із чотирьох основних компонентів: ясності думки, виразності, грамотності й коректності. Необхідно чітко та ясно формулювати ідеї, які хочете виразити, інакше вам не вдасться донести ці ідеї й відомості до читачів. Перевірте себе: Чи переконливо це? Чи достатньо використано дані? Чи ефективно вони використані?

Обсяг есе має складати 5-6 сторінок формату А4, шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал півтора. Наприкінці обов'язковим є наведення списку використаних джерел та літератури, а також вказівок на використані інтернет-ресурси.

Тематика есе

«Життєвий світ робітників у сталінську добу»

«Життєвий світ колгоспників у сталінську добу»

«Життєвий світ ув'язнених у сталінську добу»,

«Життєвий світ службовців і номенклатури у сталінську добу».

«Трансформації повсякденності в період «відлиги».

«Життєві світи пізньорадянського суспільства (соціальні верстви за вибором).

«Зміни в повсякденному житті селянина в період неп і колективізації»

«Повсякдення селянина, що переселився у місто в період індустріалізації»

«Чи були робітники в УСРР в 1920 – 1930-ті рр. привілейованим класом.

Реалізація гасла «Кто был ничем, тот станет всем»

«Стратегії виживання різних соціальних груп під час окупації» (соціальний прошарок на вибір студента)

«Творення «нового героя» в радянському суспільстві» (хто він, які подвиги здійснив, які цінності охороняв, якими були заохочення до подвигу?)

«Мода в радянській Україні: реальність чи мрія?»

«Девіантна поведінка» і ставлення до неї в радянському суспільстві»

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ

При оцінюванні рівня знань студента аналізу підлягають:

- **характеристики відповіді:** цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- **якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу):** осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- **ступінь сформованості умінь** поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних задач, в процесі комунікації і соціалізації;
- **рівень володіння розумовими операціями:** вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;
- **досвід творчої діяльності:** уміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;
- **самостійна робота:** робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, уміння добувати інформацію з різноманітних джерел (нормативні, програмові; нормативні, преса), робота з комп'ютерною технікою, системою Internet.

Види і форми контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення аудиторних та поза аудиторних занять. Поточний контроль враховує своєчасність виконання самостійної роботи студентів, ґрунтовність і повноту розкриття поставлених запитань, вміння репрезентувати результати своєї дослідницько-пошукової роботи. Результати поточного контролю фіксуються в журналі успішності академічної групи.

Модульний контроль здійснюється як підсумок роботи студента протягом вивчення дисципліни, за результатами опанування теоретичного та

практичного матеріалу, передбаченого модулем. Форми проведення модульного контролю – контрольна робота, тестування, усне опитування (колоквіум). До модульного контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, що є складовими модуля.

Підсумковий контроль: письмовий іспит, що передбачає ґрунтовні і логічні відповіді на питання

Назва виду діяльності та контролю	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль2		Модуль3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій		3		7		5	
Підготовка та робота на семінарському занятті	3	3	9	7	21	5	15
Робота на практичному занятті							
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)							
Виконання завдань для самостійної роботи	0,33	3	0,99	7	2,31	5	1,65
Виконання модульного контролю	3	2	6				
Виконання і захист ІНДЗ				1	5		
.....			16		27,3		16,6
Іспит	40						
Максимальна кількість балів протягом семестру:						100	

Оцінка 89-100 б. ставиться, якщо студент:

- 1) засвоїв увесь навчальний програмний матеріал і дає вичерпні, аргументовані й глибокі відповіді на поставлені запитання;

- 2) здатний інтерпретувати історичні явища й події, робити самостійні логічні висновки, вміє висловити власне бачення та суспільну позицію, творчо осмислювати явища дійсності;
- 3) виявляє ґрунтовні знання з історії повсякденності радянської України, застосовує знання на практиці, аналізуючи події сучасності, вдається до історичних аналогій, ілюструє свою відповідь переконливими історичними фактами та прикладами;
- 4) викладає матеріал послідовно і правильно, наводить повний перелік логічних доказів та робить конкретні висновки;
- 5) на семінарських заняттях виконав усі завдання, виявляючи ініціативність й творчий підхід, застосовуючи науковий підхід, активно працював, виконуючи індивідуальні і самостійні завдання;
- 6) не має пропусків і одержав високі бали за поточну роботу та відповіді на заняттях.

Оцінка 74-89 б., ставиться, якщо студент:

- 1) опанував навчальний програмний матеріал і дав достатньо аргументовані відповіді на поставлені запитання, однак припускається незначних помилок і окремих неточностей, в цілому даючи правильну оцінку історичним явищам;
- 2) здатний робити самостійні логічні висновки, має власне бачення окремих явищ та процесів, однак наводить недостатньо аргументів під час викладу;
- 3) обґрунтовує свої думки, застосовує знання при аналізі явищ історії чи культури, наводить окремі факти, але не може охопити всю їх сукупність;
- 4) на семінарських заняттях виявляв активність, виконував усі завдання, але в завданнях пошуково-творчого характеру припускався помилок, виявив глибокі знання з навчальної дисципліни;
- 5) має пропуски і одержав достатньо високі бали за поточну роботу та відповіді на заняттях.

Оцінка 60-74 балів ставиться, якщо студент:

- 1) виявляє слабкі знання і розуміння основних положень дисципліни, викладає матеріал невпевнено, поверхово, не системно, знає лише найвідоміші події та явища;
- 2) опанував лише частину основного матеріалу у межах підручника, та не виявив знань рекомендованої літератури;
- 3) не вміє переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору фактів, порушує послідовність у висвітленні питань, відсутні системні навички історико-культурного аналізу;
- 4) на семінарських заняттях виконував не всі завдання з навчальної дисципліни, припускався серйозних помилок, усні відповіді ускладнені й оцінено на задовільно;
- 5) має 30-40 % пропусків, однак відпрацював їх на задовільну оцінку.

Оцінка 35-59 балів ставиться, якщо студент:

- 1) володіє основними положеннями навчальної дисципліни на рівні відтворення поодиноких фактів, самостійно не викладає матеріал;
- 2) не опанував значної частини програмного матеріалу дисципліни у межах підручника і не виявив знань на семінарських заняттях навіть на найпростішому рівні;
- 3) на семінарських заняттях не виконував завдання з навчальної дисципліни, усні відповіді оцінено на незадовільно;
- 4) має понад 50% пропусків і не відпрацював їх на консультаціях.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Зміст поняття „повсякденність”. Об’єкт і предмет історії повсякденності.
2. Становлення історії «повсякденності» в західній історичній науці.
3. «Повсякденність» в українській історіографії.
4. Особливості джерельної бази історії повсякденності.
5. Радянська «повсякденність» і особливості її вивчення.
6. Вплив нової економічної політики на повсякденне життя населення радянської України: «непівське село», селяни і влада
7. Повсякденність робітництва: можливості працевлаштування, соціальне забезпечення і матеріально – побутові умови.
8. «Служителі» партії і влади
9. Соціальне обличчя і матеріальне становище вчительства,
10. Повсякденне життя студентства 1940- поч.1960-х рр.
11. Духовенство в умовах насадження атеїзму і боротьби з релігією.
12. Нова буржуазія.
13. Колективізація чи друге кріпосне право: руйнування традиційного селянського побуту.
14. Розкуркулення і голод та їх вплив на морально – психологічний стан селянства.
15. Повсякденне життя міського населення.
16. Міф про «світле майбутнє» і його вплив на суспільство.
17. Створення «нової людини», нові герої.
18. «Ізгої» радянського суспільства: матеріально-побутове становище, морально-психологічний стан.
19. Держава і суспільство: тотальний контроль над повсякденністю.
20. Форми співпраці з окупантами на території рейхскомісаріату «Україна» і військової зони.

21. Стратегії виживання пересічних громадян України в катастрофічних умовах війни.
22. Вплив окупації на морально – психологічний стан населення.
23. Ставлення радянської влади до населення, що перебувало під окупацією.
24. Економічна, політична і морально – психологічна ситуація в повоєнній Україні.
25. Повсякденне життя партійно – державної номенклатури у 1960-1980-ті рр.
26. Матеріально – побутове становище робітників і селян в повоєнний період,
27. Інтелігенція і її морально – психологічний стан у повоєнній Україні.
28. Маргінальні групи населення – репатріанти і «вороги народу».
29. Матеріально – побутове становище робітників і селян в період «застою»
30. Комунальна квартира, як соціокультурний феномен.
31. Житлові умови селян, робітників, інтелігенції і партійно – державної номенклатури в період непу, форсованої індустріалізації.
32. Післявоєнна житлова криза. Спроба вирішення проблеми – «хрущовки».
33. Житло різних верств населення України під час «розвинутого соціалізму».
34. Вплив радянської дійсності на місце чоловіка в родині і суспільстві.
35. Родина і родинні відносини у 1920-1930-ті рр.
36. Родина і родинні відносини у пізньорадянському суспільстві.
37. Радянське дитинство.
38. Фактори, що впливали на демографічну поведінку населення.
39. Моделі відтворення населення – традиційна і сучасна.
40. Постачання населення в період непу: місто і село.

41. Карткова система 1930-х років. Спец постачання.
42. Забезпечення продуктами за класовим принципом: селяни, робітники, партійно – державна еліта, іноземці і позбавленці у 1920-1930-ті рр.
43. Карткова система 1940-х рр.
44. Продовольчі проблеми «розвинутого соціалізму».
45. Дефіцит, як характерна складова радянської повсякденності.
46. Організація відпочинку і дозвілля населення з боку радянської держави.
47. Відпочинок і дозвілля різних груп населення в добу непу та в 1930-ті роки.
48. Радянські курорти і їх символічне значення.
49. Організований туризм. «Дикуни».
50. «Алкогольна політика» радянської влади в 1920-30 – ті рр. та її наслідки для суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.). Том 2. Відп. ред. В. Смолій. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Vidnosyny_
2. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1990.
3. Коляструк О. Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження (історіографічний і методологічний аспект). Х.: Вид-во „КУрсор”, 2008
4. Колективізація і голод на Україні (1929-1933). Збірник документів і матеріалів. К., 1993.
5. Конституційні акти України. 1917-1920. К., 1992.

6. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу. В 2 ч. К.: Інститут історії України НАН України, 2009.
7. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х-середина 1950-х рр.). У 2-х книгах, 3-х частинах/ Відп. ред. В. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2010.
[URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S)
8. Попович М. Нарис історії культури України.-2-е вид. випр. К.: «АртЕк», 2001.
9. Письма во власть. 1917 - 1927. Заявления, жалобы, доносы, письма в государственные структуры и большевистским вождям / Сост. А. Лившин, И. Орлов. М., 1998.
10. Письма во власть. 1928-1939: Заявления, жалобы, доносы, письма в государственные структуры и советским вождям / Сост. А. Лившин, И. Орлов, О. Хлевнюк. М., 2002.
11. Радянськість: спроба діагностики крізь призму повсякденності. Матеріали II Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 7-8 квітня 2016 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. Коляструк (відп. ред.), Н. Жмуд (відп. секретар), Т. Кароєва; Вінницький держ. Пед. У-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2017. URL:
<http://resource.history.org.ua/item/0013833>
12. Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко; ред.-упоряд. Н. Лаас. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015.
13. Україна крізь віки: в 15-ти томах. Під ред. Бунятяна К., Мурзіної В., Симоненко О. Київ., 1998-2002

14. Українське радянське суспільство 30-х рр. XX ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. Кульчицький К.: Інститут історії України НАН України, 2012.
15. Українське суспільство в умовах радянського ладу: повсякденний вимір. Навч. посіб. / голов. ред В.П. Коцур. 2-ге вид. Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2014.
16. Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси: Колективна монографія / Відп. ред. В. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2022.
URL:<http://resource.history.org.ua/item/0016950>

Допоміжна

17. Акунін О. Селянство півдня України в кінці 20-х - на початку 30-х рр XX ст.: побутовий, морально-психологічний та соціальний аспекти. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. Вип.15. К., 2006.
18. Бем Н. Ставлення українського селянства до ліквідації куркульства як класу та суцільної колективізації селянського господарства. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. - Вип.9. - К., 2003;
19. Берк П. Вступ. Нова історія: її минуле і майбутнє. Нові перспективи історіописання. К., 2004
20. Биографический метод: История. Методология. Практика. М., 1994.
21. Боднар Г. Розкіш і злидні повоєнного Львова, або реалії житлово-побутового повсякдення в омріяному місті. Україна модерна.2015.28.02.
URL: <https://uamoderna.com/md/bodnar-postwar-lviv>
22. Бондарчук П. Релігійна свідомість віруючих УРСР (1940–1980-і роки): повсякденні прояви, трансформації / Гол. ред. В. Смолій; Наук. ред. В. Даниленко. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії

України, 2012. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=E=>

23. Боров Ю. XX век в преданиях и анекдотах. Кн. 1 и 2, Харьков: «Фолио», 1996 г.
24. Боров Ю. XX век в преданиях и анекдотах: В 3 тт: Т.3, Кн. 5-6, Харьков: «Фолио», 1996
25. Брачность, рождаемость, семья за три века. М., 1979.
26. Бродель Ф. Структуры повседневности: Возможное и невозможное. М., 1986.
27. Булах Т. Поширення знань в українському селі засобами пропаганди в 1953–1964 рр. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10795/>
28. Васильчук Г. Вивчення «радянської повсякденності» 20-30-х рр. сучасними російськими істориками: проблеми теорії та методології дослідження. Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип.11. К.: 2007.
29. Вебер М. Класс, статус и партия. Социальная стратификация. Вып 1. М., 1992.
30. Вронська Т. До питання про мораль воєнного часу. Сторінки воєнної історії України. Зб. наук.ст. Вип. 6. К.: Ін-т історії України НАН України, 2002.
31. Вронська Т. Історичні зошити. В умовах війни: життя та побут населення міст України (1943-1945 рр.). К.: Ін-т історії України НАН України, 1995.
32. Вовк В. Побут та дозвілля міського населення України в 50-80-х роках XX століття: автореф. дис ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 2007.
33. Волков Е., Пономарева Е. Игровое кино как исторический источник для изучения культурной памяти. Вестник ЮУрГУ. № 10. 2012. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/igrovoe-kino-kak-istoricheskiy-istochnik-dlya-izucheniya-kulturnoy-pamyati>

34. Горинов М. Проблемы социальной истории и повседневность «страны героев». Исторические исследования в России: тенденции последних лет. М.: РОССПЭН, 1996
35. Гогохія Н. Українське радянське місто та його роль у процесі соціокультурних перетворень у 1929–1938 рр. Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: науковий журнал. Луганськ, 2002.
36. Гогохія Н. Дитинство у тоталітарному суспільстві: «вірні лєнінці» радянської України у 1930-х роках Україна модерна. 17.08.2015 URL: <https://uamoderna.com/md/gogokhia-childhood-ussr-1930s>
37. Герасимова М. Житлова проблема в повсякденному житті населення Донбасу в 1945-1953рр. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. 36. ст. Вип. 11. К.: ІУ НАНУ, 2007
38. Голиш Г. Наслідки німецько-радянської війни для неповнолітніх громадян України. Укр. іст. журн. 2005. №3.
39. Горобець С., Бутко С. Хроніки війни більшовиків з українським народом.
40. Голодомор 1932-1933 років на Чернігівщині: виконавці злочину. Чернігів: Десна Поліграф, 2016. URL: <https://bit.ly/3ScT5Cb>
41. Грушева Т. , Рябчевська А. , Сєдєнкова А. Соціальний статус жінки в радянській Україні у 20-30-ті рр. ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2017. Вип. 47.
42. Гриневич В. Напад Німеччини на СРСР і криза лояльності сталінському режиму Україні. Сторінки воєнної історії України. Вип. 7. Част. II. К.: НАН України Інститут історії України, 2003.

43. Гринченко Г. “Остарбайтеры” третьего рейха – стратегия выживания. Сторінки воєнної історії України. Зб. наук. ст. Вип.7. Част.І.К.: Ін-т історії України НАН України, 2003.
44. Даниленко В.М. Повсякденне життя українських селян у повоєнний період (1945-1953 рр.). Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Вип. 9. К.: НУ НАНУ, 2005.
45. Донець О. Радянська жінка – найщасливіша в світі»: відображення гендерних питань в українському плакатному мистецтві 1920-1930-х рр. Україна модерна. 25.08.2021 URL: <https://uamoderna.com/md/radyanska-zhinka-najshhaslivisha-v-sviti-vidobrazhennya-gendernix-pitan-u-plakatnomu-mistecztvi-1920-1930->
46. Джулай Д. Як насправді жили в СРСР? Фотографії Валерія Решетняка. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-naspravdi-zhyly-v-srsr-na-photo-valeria-reshetniaka/30661408.html>
47. Єремєєва К. Трудівниця, жертва, споживачка: жіночі образи в радянській сатирі. URL: <https://ua.boell.org/uk/2021/10/22/trudivnytsya-zhertva-spozhyvachka-zhinochi-obrazy-v-radyanskiy-satyri>
48. Эпоха. Культури. Люди (История повседневности и культурная история Германии и Советского Союза. 1920-1950-е гг.). Матер. междунар. науч. конф. (Харьков, сентябрь 2003 г.): Сб. докладов. Х.: Восточно-региональний центр гуманитарно-образовательних ініціатив, 2004.
49. Жінки та історія: Гендерні виміри повсякденного життя (1970-1980-ті роки) / Наук. ред.: О. Кісь, Т. Мелашвілі. Фонд імені Гайнріха Бьоля. Київ; Тбілісі, 2021. 62 с.
50. Зелдин Т. Социальная история как история всеобъемлющая. Thesis: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. М., 1993. Вып. 1.

51. Зидер Р. Что такое социальная история? Разрывы и преемственность в освоении «социального». Теория и история экономических и социальных институтов и систем. М., 1993. Вып. 1.
52. Землянський А.М. Людиновимірність історії: ідея життєвого світу Едмунда Гуссерля. URL: https://www.researchgate.net/publication/321755056_
53. Зозуля С. До питання матеріального забезпечення наукової діяльності протягом першого десятиріччя радянської влади (на прикладі Ніжинської НДК історії, культури та мови). Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. 36. наук. пр. Х., 2006. Вип.8.
54. Зубкова Е. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945-1953. М., 2000.
55. Ионин Л. Свобода в СССР / Статьи и эссе. СПб., 1997.
56. Ігнатова, К. П. Пятницькова І. В. Радянське сімейне законодавство 1917–1937 рр. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua> › article ›
57. Ісайкіна О. Побут і дозвілля міського населення України у повоєнний період (1945-1955 рр.): Автореф. дис. ...к.і.н. 07.00.01/Нап-пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. К., 2006.
58. Історія повсякденності в її етнічному вимірі: спогади грека-комуніста / НАН України. Інститут історії України.К.: Інститут історії України, 2009..
59. Історія радянської повсякденності: на перехресті джерел. Матеріали Всеукраїнського науково-теоретичного семінару, 14-15 травня 2015 р., м. Вінниця / Ред. кол.: О. Коляструк (відп. ред.), Н. Жмуд (відп. секретар), Т. Р. Каросєва; Інститут історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2015.
60. Карівець І. Повсякдення: між трансценденталізмом і дивовижністю: монографія. Львів, 2012.

61. Каганов Ю. Радянські свята та обряди у контексті ідеологічної політики в Україні другої половини ХХ ст. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. Вип. XXXVI.
62. Капустян Г. Голод і селянська ментальність. Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політичний наліз соціально-демографічних і морально-психологічних наслідків: міжнар. наук.-теор. конф., Київ, 28 листопада 1998р.: Матеріали-К.-Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2000.
63. Куделко С. История повседневности в контексте исторического краеведения Эпоха. Культуры. Люди (История повседневности и культурная история Германии и Советского Союза. 1920-1950-е годы) X.: 2004.
64. Ковпак Л. Соціальні гасла «перебудови»: спроби їх реалізації та уроки для сьогодення (на прикладі житлової проблеми в Україні в другій половині 1980-х – на початку 2000-х років). Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика. 2016. Вип. 21.
65. Коляструк О. Матеріальне становище науково-педагогічної інтелігенції Києва у першій половині 20-х рр. ХХ ст. Україна ХХст.: культура, ідеологія, політика. 36. ст. Вип. 11. К.: ІУ НАНУ, 2007
66. Коляструк О. Використання візуальних джерел у відтворенні повсякденності : <http://www.nbu.gov.ua>.
67. Кропивко О. Матеріально-фінансовий аспект повсякденності студентів і учнів в сільськогосподарських навчальних закладах УРСР (1950- 60- х рр.). Zbior raportow naukowych «Współczesne tendencje w nauce i edukacji», Warszawa. 2016.
68. Красилюк Я. Фотографія як джерело історичного дослідження. URL: https://knowledge.allbest.ru/history/2c0b65625b3bd79a4c53b88521216d36_0.html
69. Кошарний С. Поняття «життєвий світ» і джерела його походження у феноменології Е.Гуссерля URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13731/>

70. Кузьменко М. Матеріально-побутове забезпечення науково-освітньої інтелігенції українського суспільства 20-х - 30-х років ХХ ст. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. К.: ПУ НАНУ, 2004. Вип. 7.
71. Кокорська О. Соціальний розвиток міст Донбасу (друга половина 20-х - 30-ті рр.. ХХ ст.): Автореф. дис. ...к.і.н. К, 1995.
72. Коцур Н. Соціальне становище міського населення України в умовах НЕПу (1921-1929): Автореф. дис. ...к.і.н. К., 1997.
73. Ковпак І. Соціально-побутові умови життя населення України в II половині ХХ ст.. (1945-2000 рр.).К.: НАНУ, 2003.
74. Кнабе Г. Диалектика повседневности. Вопросы философии. 1989. №5.
75. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ – ХХ ст.: Соціально-політичний портрет.К., 1993.
76. Каганов Ю. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019.
77. Кушнір А. 100 магнитоальбомов советского рока. 1977 – 1991: 13 лет подпольной музыки. Москва: АГРАФ, КРФТ+, 2003. URL: <http://www.litlib.net/bk/9908/read/3>
78. Кагальна М. Матеріальне забезпечення селянства УРСР у період хрущовської “відлиги” крізь призму повсякдення (1953–1964 рр.)
URL:<https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/04-14.pdf>
79. Кузьменко Ю. «Пристрасті за ковбасою»: соціальні та політичні наслідки продовольчого дефіциту в УРСР другої половини 1980-х – початку 1990-х рр. Україна модерна 2021. 09.07. URL: <https://uamoderna.com/md/pristrasti-za-kovbasoyu-soczialni-ta-politichni-naslidki-prodovolchogo-deficitu-v-ursr-drugoi-p>
80. Лаас Н. Соціальна історія СРСР в американській історіографії: теоретичні дискусії 1980–2000-х років. Historians. 13.10.2012. URL <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/410-natalia-laas->

sotsialnaistoriia-srsr-v-amerykanskii-istoriohrafii-teoretychni-dyskusii-19802000-kh-rokiv

81. Лаас Н. Матеріальне повсякдення населення в українському радянському соціумі епохи «застою» (1965–1985 pp.).
URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/85695/13->
82. Лук'яненко О. Повсякдення колективів педагогічних вчз Української РСР часів деєталінізації (1953–1964роки) URL:
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10795/Bulakh.pdf?sequence=1>
83. Латиш Ю. Алкогольна ситуація в СРСР та причини антиалкогольної кампанії другої половини 1980-х років. Вісник Київського нац. У-ту імені Тараса Шевченка. Історія. 2010. Вип. 102. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2010_102_12
84. Людтке А. Что такое история повседневности? Ее достижения и перспективы в Германии. Социальная история: Ежегодник.1998/99.М.,1999.
85. Людтке А. Исторические фотографии. Реальность изображений [:
<http://urokiistorii.ru/learning/method>.
86. Лебина Н. Повседневная жизнь советского города: Нормы и аномалии. 1920-1930 годы. СПб., 1999.
87. Лившин А. Орлов И. Власть и общество: диалог в письмах. М.: РОССПЭН, 2002.
88. Лукашевич О. Житло як один з основних критеріїв якості повсякденного життя селянина 20-х років ХХ ст. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр.Вип. 12. К., 2004,
89. Маркітан Л. Кінофотодокументи як історичне джерело. В кн.: Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: Збірник наукових праць. К., 1997
90. Маркітан Л. Інформаційний потенціал кінофото- деодокументів як історичного джерела. Укр. іст. журн.2002. № 5.

91. Мартинова І. Використання фотографії при вивченні історії в школі. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін» / [упоряд. Г. Г. Яковенко]. Харків, 2016.
92. Меерович М. Наказание жилищем: жилищная политика в СССР как средство управления людьми. М.: РОСПЭН, 2008
93. Мовчан О. Повсякденне життя робітників УСРР.1920-ті рр. К.: Інститут історії України НАН України, 2011
94. Невигадане: Усні історії остарбайтерів / Автор-упоряд., ред., вступ. ст. Г. Г. Грінченко. Х.: Видавничий Дім «Райдер», 2004.
95. Нагайко Т. Повсякденне життя сільського населення у 1941-1945 рр. (на матеріалах центральних областей України): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний ун-т імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2009.
96. Онутчак О. Друга світова війна в історичній пам'яті радянського суспільства: ретроспективний аналіз. URL:
<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/9002/1/onutchak.pdf>
97. Орлов И. Советская повседневность: исторический и социологический аспекты становления. Москва, 2008.
98. Осокина Е. СССР в конце 20-х - первой половине 30-х годов. Торговля – Распределение. Отечественная история.1992. №5
99. Осокина Е. За фасадом «сталинского изобилия»: распределение и рынок в снабжении населения в годы индустриализации 1927-1941 рр.- М.:РОСПЭН, 1999.
100. Осмолівська О. Матеріальне становище професорсько-викладацьких кадрів вузів України у 20-і рр. Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова. 36. наук. ст. К., 2002. Вип. 47.
101. Поляков Ю. Человек в повседневности (исторические аспекты). Отечественная история. 2000. № 3.

102. Прохоренко О., Герегова С. Повсякденне життя науково-педагогічної інтелігенції України (друга половина 40-х - перша половина 50-х рр. XX ст.). Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип.11. К.: НУ НАНУ, 2007.
103. Прилуцький В. Побут студентів в 1920-х рр. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. К.: ПУ НАНУ, 2006. Вип.15.
104. «Прошу вас мене не забувати»: усні історії українських остарбайтерів. Г. Грінченко (гол. ред.) [та ін.]. Х.: Право, 2009. 208 с.
105. Павлухіна В. Методологічні засади дослідження повсякденного життя українського селянства в 60-80-п рр. XX ст. Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 11. К.: НУ НАНУ, 2007.
106. Пагіря О. Повсякденне життя вояків Української повстанської армії. URL:<http://territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=256>
107. Пушкарева Н. Предмет и методы изучения повседневности. Этнографическое обозрение.2004.№1.
108. Пятіна Д., Мелекєсцев К. Фотографія, як засіб збереження історичної пам'яті. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua> > article > vie
109. Революция и человек: быт, нравы, мораль. М., 1997.
110. Радченко О. Повсякденне життя радянських людей в УРСР у 60-80-х рр. XX ст. очима іноземних туристів URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-2464-02-3/73.pdf>
111. Скоробогатов А.В. Харків у часи німецької окупації(1941-1945).Х.: Прапор, 2004.
112. Спогади-терни: Про моє життя німецьке...: спогади про перебування на примусових роботах у нацистській Німеччині / голов. ред., вступ. ст. Г. Г. Грінченко; упоряд., коментар [І. Є. Реброва](#). Х.: Право, 2008.
113. Советские праздники. Материалы для проведения занятий и бесед / под общ. ред. Л.Н. Камешевской. Москва: Издательство Московского

университета, 1988. Социалистическая культура и проблемы творческой деятельности: Сб. науч. тр. Москва: Издательство Московского Университета, 1989.

114. Социалистическая обрядность / ред. В.В. Власова. Киев: Вища школа, 1985.

115. Стяжкіна О. Людина в радянській провінції: освоєння (від)мови. — Донецьк: ДонНУ, Ноулідж, 2013.

116. Склярєнко К. Структурування повсякденності: спроба методологічної експлікації. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2013, вип. 59–60.

117. Стяжкіна О. Гендерні виміри радянської повсякденності 1960 - середини 1980-х рр. Краєзнавство. 2010. 3. URL:

http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2010_3_214

118. Скубій І. Споживання в радянському місті у 1920–1930-х роках: між ідеологією та повсякденністю. Український історичний збірник. 2017. Вип.

19. URL: http://resource.history.org.ua/publ/Uiz_2017_19_19

119. Тарапон О. Львівська газета «Діло» як джерело вивчення історії повсякденності населення УСРР в умовах розгортання масового терору (1929–1930 рр.). URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/294>

120. Трубенко О. Матеріально-економічне становище та умови праці робітників України (друга половина 20-х -початок 30-х рр. XX ст.): Автореф. дис. к.і.н. К., 2001.

121. Україна: Хроніка XX століття. Роки 1976-1985: Довід. вид / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2006.

122. Україна: Хроніка XX століття. Роки 1986-1990: Довід. вид / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2006.

123. Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / С.О. Амбразов. Київ: Дирекція, 2006.

124. Удод О. Про історію повсякденності. Бористен.2000.№4.

125. Удод О. Повсякденне життя киян в умовах окупації (вересень 1941 - листопад 1943): питання методології та історіографії. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. пр. Вип. 15. К., 2006.
126. Февр Л. Бои за историю. М., 1991
127. Фицпатрик Ш. Повседневный сталинизм: Социальная история Советской России в 30-е годы: город.-М.: РОССПЭН, 2001;
128. Фицпатрик Ш. Сталинские крестьяне. Социальная история Советской России в 30-е годы: деревня.-М.: РОСПЭН, 2001
129. Ферро М. Кино и история. Вопросы истории. 1993. № 2.
130. Хоменко Н. Матеріально-побутове становище студентів вищих навчальних закладів в 50-60-ті рр. ХХ ст. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 11. К.: ІУ НАНУ, 2007.
131. Хоменко Н. Повсякденне життя студентської молоді повоєнної України // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика / Голов. ред. В.А. Смолій. К. : Ін-т історії України НАН України, 2009. Вип. 15 : На пошану д-ра іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України В.М. Даниленка з нагоди 60-річчя від дня народж. та 35-річчя наук. пр., Ч. 2.
132. Шліхта Н. Як в СРСР воювали (і мирилися) із Церквою
https://zaxid.net/statti_tag50974/
133. Шайкан В.О. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату “Україна” і військової зони в роки Другої світової війни. Монографія.- Кривий Ріг: Мінерал, 2005.
134. Шюц А. Структура повседневного мышления. Социологические исследования. 1988. № 2. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/A-SHyuts-struktura.pdf>
135. Янковська О. Матеріально-побутове становище сільського населення України в повоєнний період: земельні питання, житло, праця. Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Зб. ст. Вип. 11. К.: ІУ НАНУ, 2007.

136. Alexei Yurchak Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation. Series: In-Formation. Princeton University Press. 2005. P. 352
URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt3fgx18>
137. Colquhoun A. Modern architecture Oxford : Oxford University Press, 2002.
138. Husserl E. Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy / Second Book: Studies in the Phenomenology of Constitution, 1989.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Інститут історії України НАНУ <http://www.history.org.ua>

"Історична правда" <http://www.istpravda.com.ua/>

"Мислене древо" – українські інформаційні ресурси для науки та освіти

<http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Links/History.html>

Best of History Websites / Кращі сайти з історії <http://besthistorysites.net/>

Historians.in.ua [Історичний портал] <http://www.historians.in.ua/БКНЯ>

Навчальне видання
**Методичні рекомендації до курсу «Радянська повсякденність: теорія,
джерела, український контекст» для здобувачів другого
(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.03 Середня освіти
(Історія)**

Автор:
Мартінова Ірина Станіславівна

Відповідальний за випуск:
Мартінова І. С. – кандидат історичних наук, доцент,
зав. кафедрою історії України

Комп'ютерна верстка:
Мартінова І.С.

Підписано до друку 18 листопада 2022 р. Електронне видання.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 3.4